

การสร้างตัวละครและทัศนคติของผู้แต่ง

การสร้างตัวละคร

ตั้งที่ได้วิเคราะห์มาแล้วว่า นวนิยายของศรีฟ้า สดาวัดย์ที่นำมาศึกษาทั้ง 2 เรื่อง เป็นเรื่องของผู้แต่งมุ่งเสนอชีวิตและปัญหาครอบครัวของคนในสังคมยุคปัจจุบัน โดยในสมการวัย ผู้แต่งมุ่งแสดงปัญหาของคนปัจจุณวัยที่เกิดจากความเปลี่ยนแปลงของวัยและสถานภาพทางสังคม ส่วนตุ๊กตามนุษย์ นั้นแสดงปัญหาอันเนื่องมาจากค่านิยมฆราวาส ทางการของปัญหาเหล่านี้ก็คือ คุณธรรมสำคัญของมนุษย์ อันได้แก่ ความรัก ความเข้าใจและการให้อภัย

1. สมการวัย

เพื่อแสดงปัญหาอันเนื่องมาจากความสัมพันธ์ของคนต่างสถานภาพ ความแตกต่างทางทัศนคติ ตลอดจนศักดิ์ศรีและธรรมชาติของความเป็นมนุษย์ รวมไปถึงข้อบกพร่องและความผิดพลาดต่างๆ ได้อย่างลึกซึ้งและสมเหตุสมผล ลักษณะนิสัยของตัวละคร โดยเฉพาะตัวเอกจึงต้องซับซ้อนและมีความสัมพันธ์กับความขัดแย้งและพฤติกรรมซึ่งเป็นส่วนสำคัญของโครงเรื่อง ดังวิเคราะห์ได้ว่า ในสมการวัย แก้วกับพวงเพชรไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับสถานภาพใหม่ของตนได้ ประกอบกับการคลายความรักความเข้าใจและเห็นอกเห็นใจกัน ต่างฝ่ายต่างมีทิฐิและถือดีต่อกัน ชีวิตครอบครัวจึงพินาศลงในที่สุด ตรงกันข้ามกับรักษาและใจจันทร์ที่ถึงแม้จะเกิดปัญหา ระหองระแหงบาดหมางใจกัน แต่ทั้งคู่ก็สามารถรักษาเยื่อใยและความรักความผูกพันเอาไว้ได้ เมื่อมีเด็กเกิดทารกที่เป็นที่รักร่วมกันของทุกคนมาเป็นเครื่องประสานให้เกิดความรักร่วมกันอีกครั้งหนึ่ง

การที่แก้วและพวงเพชรไม่สามารถปรับตัวเมื่อสถานภาพเปลี่ยนไปพร้อมๆ กับที่คลายความรักความผูกพันและความเห็นอกเห็นใจกัน และต่างฝ่ายต่างมีทิฐิจนชีวิตครอบครัวพังพินาศลงนั้น เป็นผลของลักษณะนิสัยที่เด่นชัดของตัวละครหลายประการด้วยกัน เช่น ลักษณะนิสัยยึดตัวเองเป็นศูนย์กลาง ปรับตัวยากและไม่รู้จักวางแผนชีวิตของแก้ว ทำให้เขาไม่สามารถใช้ชีวิตอย่างมีความสุขหลังเกษียณอายุได้ แม้คิดว่าไว้ว่าปลดเกษียณเมื่อใดเขาคงสบาย เพราะไม่มีภาระหน้าที่รับผิดชอบให้ต้องคิดต้องระสรวลอีก แต่เมื่อถึงเวลานั้นจริงๆ เขาต้องเผชิญกับความเปื้อนหนาย ความโกลาหลวุ่นวายภายในบ้านและความรู้สึกที่ตนเองหมดความสำคัญ

โดยสิ้นเชิงทั้งในหน้าที่การงานและในสายตามบุคคลใกล้ชิด โดยเฉพาะภรรยาหรือแม้แต่คนรับใช้ภายในบ้าน เขาก็กลับพาลหงุดหงิดและโทษผู้อื่นโดยไม่คิดพิจารณาหาสาเหตุที่แท้จริง

เห็นได้ชัดว่าลักษณะนิสัยกับความขัดแย้งของตัวละครเป็นสิ่งที่กำหนดซึ่งกันและกัน และส่งผลต่อพฤติกรรมที่สร้างความขัดแย้งให้รุนแรงขึ้น จนต้องทดแทนด้วยความสัมพันธ์กับหญิงอื่น อย่างไรก็ตาม เราได้ประจักษ์ว่า แก้วดวงอยู่ในความหลงและเจ็บปวดมากขึ้นที่ภรรยาคนใหม่ไม่มีความจริงใจ และไม่ได้ให้เกียรติเขาอย่างที่เขาใจ ความดีของแก้วดวงอยู่ที่การยอมรับความผิดพลาดแต่ก็ดูเหมือนว่าเกือบจะสายเกินไป

โดยพื้นฐานแล้ว แก้วดวงเป็นคนอ่อนโยน มีน้ำใจและรู้จักคิดถึงผู้อื่น แต่เมื่อมีปัญหา แก้วดวงกลับกลายเป็นคนหมกมุ่นอยู่กับปัญหาและความทุกข์ของตัวเอง มุ่งหาทางออกโดยไม่คำนึงถึงความแตกร้างของครอบครัวและจิตใจของลูกที่เติบโตมาด้วยความรักและศรัทธาต่อชีวิต อย่างไรก็ตาม ความผิดพลาดจากการใช้ชีวิตร่วมกันกับเสาวรภย์ทำให้แก้วดวงเริ่มรู้สึกสำนึกว่า จริงๆ แล้วเขายังมีเชื้อใยต่อภรรยาเก่า แม้ความเป็นคนอ่อนไหว ใจอ่อนและไม่เข้มแข็งเด็ดขาดจะทำให้เขายังรู้สึกอาลัยอาวรณ์เสาวรภย์อยู่บ้าง แต่ในที่สุดเขาก็หักห้ามใจได้ การทำใจรับสภาพความจริง ปฏิบัติตนให้สมวัย และคิดถึงจิตใจของลูกหลาน หลังจากที่ทำตามอารมณ์ตนเองอย่างไม่หวั่นไหวใคร แสดงว่าตัวละครนี้มีลักษณะที่เห็นได้รอบด้าน (round character)

ส่วนพวงเพชรนั้น ความเป็นคนฟุ้งเฟ้อ ทะเยอทะยานและยึดติดกับเกียรติยศชื่อเสียง เป็นเหตุให้เธอมองข้ามคุณค่าและความสำคัญของครอบครัว กลายเป็นคนเห็นแก่ตัว นอกจากนี้ความมั่นใจในตัวเองจนแข็งกระด้าง ก็ได้ทำให้พวงเพชรไม่ค่อยสนใจและเข้าใจความรู้สึกของคนอื่นมากนัก ในบ้านปลายของชีวิตสมรสเธอยังเปื้อนหน่วยความรัก ไม่ยึดความสำคัญของการร่วมทุกข์ร่วมสุข อย่างไรก็ตาม เมื่อพวงเพชรได้ผ่านความผิดพลาด และได้ประจักษ์ว่า ความผิดพลาดของตนบั่นทอนความสุขของลูกหลาน ก็คลายทิฐิ เมื่อทบทวนถึงการกระทำของตนว่ามีผลกระทบร้ายแรงต่อลูกจนคนหนึ่งถึงกับจบชีวิตในอุบัติเหตุ ประจวบกับเข้าใจความเปลี่ยนแปลงของชายคนใหม่ เธอจึงพยายามไถ่ถอนความผิดเช่นเดียวกันกับแก้ว จึงอาจจัดให้พวงเพชรเป็นตัวละครที่เห็นได้รอบด้านอีกตัวหนึ่ง

ใจจันทร์ เป็นตัวละครที่มีลักษณะเป็น round character อีกตัวหนึ่งในนวนิยายเรื่องนี้ ความเปลี่ยนแปลงตามวัย เป็นเหตุให้ใจจันทร์เปลี่ยนแปลงลักษณะนิสัยรักและใส่ใจต่อครอบครัวมาเป็นคนจู้จี้ขี้นและหงุดหงิดง่าย ความเปลี่ยนแปลงสำคัญอีกประการหนึ่งคือ การกลายเป็นคนว่างงานและความตื่นเต้นกับสังคมแบบใหม่ ทำให้ใจจันทร์เพลิดเพลินกับการสมาคมจนลืมลูกและสามี ยิ่งเมื่อได้รู้จักคบหากับสุพัต ใจจันทร์ก็ถึงกับคิดจะเลิกร้างจากคู่ครองที่ร่วมทุกข์ร่วมสุขกันมา จนเธอได้รู้ความจริงเกี่ยวกับเสน่ห์เหลี่ยมของสุพัต ใจจันทร์จึง

ตอนตัวได้ทัน กระนั้นเธอก็ยังสงบใจไม่ได้และความสัมพันธ์กับสามีก็ยังไม่ดีขึ้น จนกระทั่งเมื่อได้เลี้ยงและรักเกิดเหิง ด้วยพื้นฐานความรักครอบครัวและความเป็นคนจิตใจอ่อนโยน ใจจันทร์จึงหายจากความฟุ้งซ่านกลับมาเป็นปกติดังเดิม

ในบรรดาตัวละครสำคัญๆ รักษานับเป็นตัวละครแบบตัวแบนหรือตัวละครน้อยลักษณะ (flat character) เพราะไม่มีความซับซ้อนทางอารมณ์หรือการเปลี่ยนแปลงของลักษณะนิสัยเท่าใดนัก ทั้งนี้อาจวิเคราะห์ได้ว่า ผู้แต่งไม่ได้ผูกเรื่องให้รักษาเป็นผู้สร้างปัญหาเช่นแก๊สทวงเพชร หรือใจจันทร์ หากเป็นเพียงผู้ได้รับผลกระทบจากตัวละครอื่นๆ อย่างไรก็ตาม การที่ผู้แต่งสร้างตัวละครดังกล่าวให้มีลักษณะนิสัยด้านเดียว คือมีความหนักแน่น มั่นคง มีความเมตตาและยึดหน้าที่เสมอต้นเสมอปลายนั้น เป็นสิ่งที่สอดคล้องกับโครงเรื่องในแง่ที่มีส่วนช่วยคลี่คลายปัญหาต่างๆ ลงได้ด้วยดี บทบาทดังกล่าวแฝงทัศนคติของผู้แต่งซึ่งผู้วิจัยจะได้ศึกษาวิเคราะห์โดยละเอียดต่อไป

เพื่อให้เห็นลักษณะนิสัยของตัวละคร ตลอดจนความสัมพันธ์กับโครงเรื่อง เนื้อเรื่อง และแก่นเรื่องได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจะได้ศึกษาวิเคราะห์วิธีการสร้างตัวละครของผู้แต่งใน 2 หัวข้อ คือ การแสดงตัวละครโดยตรงและการแสดงตัวละครโดยอ้อม ดังต่อไปนี้

1.1 การแสดงตัวละครโดยตรง

ในสมการวัย ผู้แต่งใช้การแสดงตัวละครโดยตรงผ่านคำบรรยายของผู้แต่งและคำพูดที่ตัวละครกล่าวถึงตัวละครอื่น ดังต่อไปนี้

1.1.1 คำบรรยายของผู้แต่ง

1.1.1.1 รูปลักษณะของตัวละคร

ผู้แต่งใช้การบรรยายบอกรูปลักษณะของตัวละครสำคัญๆ เช่น บรรยายทวงเพชรว่า “หล่อนมองเงาในกระจกอีกครั้งหนึ่ง เงาสะท้อนภาพหญิงห้าสิบผู้ยังงามเพริศพรั่ง เสื้อผ้าที่สวมใส่มักจะเรียบร้อยลมวัย ทว่าแบบนั้นทันสมัยจากห้องเสื้อราคาแพง” (208) ภาพสตรีวัยห้าสิบผู้ยังคงความสาวความสวยประกอบด้วยรสนิยมสูงนี้ ทำให้ทวงเพชรละทิ้งแก๊สยิ่งขึ้น

เมื่อจะแสดงว่าทวงเพชรพยายามใช้เครื่องสำอางแต่งหน้าให้ดูอ่อนกว่าวัย เมื่อควบคู่กับสุพัต ผู้แต่งใช้การบรรยายความคิดคำนึงของพลอยทวง ให้เห็นว่าเป็นความเปลี่ยนแปลงที่ไม่น่าชื่นชมอย่างที่เจ้าตัวหลงผิด

ผู้ชายหนุ่มแน่นกับผู้หญิงอายุห้าสิบ เซอะ เเวอร์กรรมอะไรหนอ ทำให้มารดาของหล่อนเป็นไปได้ถึงเพียงนี้ นึกสงสัยว่า แม่จะมีความสุขกับชีวิตใหม่ของแม่

จริงๆหรือเปล่า เท่าที่สังเกตดู รู้สึกว่าแม่ไม่เหมือนเมื่อก่อนๆนี้ ถึงจะแต่งตัวสวยพริ้ง ทาปากทาแก้มสีจัดจ้านกว่าปกติ ทว่าพลอยพวงรู้สึกว่ามีสิ่งๆที่เรียกว่า 'ราศี' เหมือนเมื่อครั้งยังเป็นภรรยาพลโทแล้ว

สีแดงจัดที่ปากที่แก้มของแม่ ดูตัดกับวัยของแม่พิกล ผู้ชายวัยสุพัตต์เขาจะยังเห็นแม่ยังสาวสวยอย่างแม่พยายามจะให้เขาเห็นอย่างนั้น หรือเขาจะเห็นเป็นอย่างไรรู้ (508)

เช่นเดียวกับแล้ว ผู้แต่งใช้การบรรยายแสดงรูปลักษณะและความขัดแย้งเมื่อต้องเผชิญความเปลี่ยนแปลงของสังขารว่า

แล้วมองดูหน้าตาของตนในกระจก เห็นว่าผมขาวขึ้นแถมผมดำสองข้างขมับ และแถวๆกลางหน้าผากค่อนข้างหนาตา จนดูเป็นสองสีสลับกัน เพราะมันเลยเวลาย้อมมาหลายวัน

ธรรมดาแล้วเขาจะไม่ยอมปล่อยให้มันขาวถึงขนาดนี้ ต้องคอยย้อมอยู่เสมอทุกสองเดือน ระยะเวลาที่ผ่านมาเขาพะวงกับความเปลี่ยนแปลงของร่างกายเป็นพิเศษ คอยระวังไม่ให้ผมหงอกขาว ไม่ให้พุ่งยื่นออกมาจนเกินควร ยิ่งเสาวรภย์ดูสาวสวยดูกระฉับกระเฉงขึ้นผิดปกติ แล้วยังเป็นกังวลกับสังขารของเขา

แต่ตอนนี้ แล้วย้อมรู้สึกปลงตก (721)

ผู้แต่งยังใช้การบรรยายความคิดคำนึงของใจจันทร์ เมื่อพิศดูรูปโฉมของตัวเองอย่างพิถีพิถันในสองช่วง

คิดหุงขานหนักเข้า เลยลุกขึ้นไปส่องกระจกดูหน้าตัวเอง

ตายจริง ไม่ได้แต่งหน้าแต่งตาไปทำงานเพียงไม่เท่าไร รู้สึกว่าหน้าตาโฉมเป็นมันย่องทีเดียว ก่อนๆนี้ไม่เคยสนใจพิศดูหน้าตัวเองอย่างละเอียดถี่ถ้วน เพราะไม่มีเวลา ถึงมีเวลาบ้างในวันหยุดก็ที่เกี่ยวข้อง

แต่พอมีบางสิ่งบางอย่างสะกิดใจขึ้นมาให้พิศดู เลยเพิ่งรู้สึกว่าตัวเองแก่ไปเป็นกอง

ยื่นหน้าใกล้กระจกเข้าไปอีกนิด

เห็นผิวน้ำหน้าหยาบเป็นรูขุมขน โหนกแก้มกับสองข้างจมูก ได้ตาเป็นสีคล้ำฝ้า ยิ่งกว่าส่วนอื่น ริมฝีปากไม่ได้ทาด้ำสีแดงสวย พอก้มหน้าเห็นได้คางเริ่มมีเนื้อห้อย

และ

ใจจันทร์มองดูกระจก หน้าตาของหล่อนผิดไปจากเดิมจนดูแปลกตาตัวเอง
ค่าที่แผนกแต่งหน้าทั้งเขียนและระบาย ซึ่งหล่อนก็ลองปล่อยให้เขาทำไป
ตามเรื่อง ประกอบกับผมขอยล้นปีตระหน้าผาก แม้จะไม่เคยขอยผม 'เฉียว'
แบบนี้ ทำให้กระดูกและขดเขินนิดๆ แต่ก็อดพอใจรู้สึกเข้าข้างตัวเองไม่ได้
หล่อนว่าเงาในกระจกนั้นดูสาวและสวยกว่าเงาตอนที่หล่อนอย่างเข้ามาที่แรก
เป็นกอง (356)

จะเห็นได้ว่า ผู้แต่งใช้การบรรยายแสดงรูปลักษณะของตัวละครเอกในจุดที่มีนัยสำคัญ
ทั้งนี้เพราะความเปลี่ยนแปลงของรูปร่างหน้าตาของตัวละครในนวนิยายเรื่องนี้ มีความสำคัญต่อ
โครงเรื่องและแก่นเรื่องที่ส่วนหนึ่งแสดงถึงปัญหาของคนปัจเจกด้วย

1.1.1.2 ลักษณะนิสัยและภูมิหลังของตัวละคร

ผู้แต่งใช้การบรรยายบอกลักษณะนิสัยของตัวละคร เช่น กล่าวถึงพฤติกรรมที่
ขัดกับนิสัยของดวงเพชรว่า

โดยปกติดวงเพชรไม่ใช่คนใจเย็นอะไรนักหนา เวลาทำงานหล่อนดูเหมือน
หญิงสาวอารมณ์ดี ยิ้มยิ้มไหว้ผู้โดยสารอย่างอ่อนโยนอ่อนหวานแถมซื่อซมเป็น
กุลสตรีไทย ขณะอยู่ในหน้าที่หล่อนเป็นหญิงสาวที่ใจเย็นที่สุด
แต่ขณะนี้หล่อนรู้สึกอยาก 'ปู้' กับใครก็ได้ (113)

เช่นเดียวกับที่กล่าวถึงแก๊ซไฟทอร์รี่ว่า "...ธรรมดาแก๊ซไม่ใช่คนใจน้อยอ่อนไหวอะไรนัก
หล่อนค่อนข้างแข็งและแก่นแก้วตามประสาลูกคนเล็กที่ถูกตามใจจนหลงด้วยซ้ำไป แต่ขณะนี้
แก๊ซอยากร้องไห้" (258)

น่าสังเกตว่าในคำบรรยายทั้งสองนี้ ผู้แต่งแสดงพฤติกรรมที่ขัดกับพื้นนิสัยของ
ตัวละครเพื่อชี้ว่ากำลังอยู่ในภาวะถูกกดดันรุนแรง

การแสดงภูมิหลังของตัวละครในบทบรรยาย นับเป็นกลวิธีที่ทำให้ผู้อ่านเข้าใจ
พฤติกรรมได้ดี เช่นเมื่อเสาวรภย์ถูกคนรักทิ้งไป แต่ก็ยังไม่อาจหักห้ามใจให้ลืมอดีตได้ ผู้แต่งได้
ใช้ข้อความขนาดยาวแสดงความอ่อนแอของเสาวรภย์เมื่อผิดหวังจากชายคนรัก และอธิบาย
เบื้องหลังของความล้มพันธ์ โดยชี้ว่า 'การปล่อยตัว' ของเสาวรภย์แม้ขัดกับนิสัยถือตัว ก็

สามารถทำความเข้าใจได้ว่าเกิดขึ้นได้เพราะความอยากเป็นเจ้าของบุคคลผู้ที่เข้ามาร่วมชีวิตเหมือนคนทั่วไป พร้อมๆกับที่ความสัมพันธ์พัฒนาอย่างค่อยเป็นค่อยไปด้วยความปรารถนาดีนั้น “ญาติกึ่งนาย” ก็ไม่ทำให้เธอตะขิดตะขวงใจ แต่ในที่สุดความแตกร้างก็เกิดขึ้นเพราะเสาวรภย์ยังเป็นคนที่ต้องรักษาภาพลักษณ์ของตนให้ดีไว้เสมอ จึงไม่โอ้อ่อนต่อคนรักจนเกินขอบเขต

เมื่อก่อนนี้ ตอนที่หล่อนยังสาว หล่อนไม่เคยคิดตกว่า จะมีใครสำคัญต่อหล่อน ถึงขนาดเมื่อขาดเขาไปหล่อนต้องตกอยู่ในสภาพทุรนทุรายร่ำร้อนขวัญเสียจนแทบกระเจิดกระเจิง พ่อแม่ตายตั้งแต่หล่อนเพิ่งรุ่น หล่อนก็ยังไม่มีความหวังใจนี้ ร้องไห้เสียใจนั้นร้องคอกตามวิสัยความรักความอาลัยอาวรณ์ที่ลูกพึงมีต่อพ่อแม่ แต่มันไม่เจ็บปวด ไม่แสบร้อนเหมือนการจากไปของเขา

อิฎฐ์ เมื่อเขาเข้ามาทำงานเป็นลูกน้องคนหนึ่งของหล่อนนั้น อายุเขาเพิ่งจะยี่สิบเอ็ดปีเต็ม ใบหน้าเขาก่อนเข้านางสาวสงสารจนหล่อนอดใจอ่อนกับเขาไม่ได้ อายุที่แตกต่างกันถึงสิบห้าปีทำให้หล่อนปล่อยตัวใกล้ชิดสนิทสนมกับเขา เพราะคิดว่าอาวโธจะเป็นเครื่องกันความสัมพันธ์ระหว่างเพศของชายหญิงได้เป็นอย่างดี เสาวรภย์ได้ชื่อว่าเป็นคนหยิ่ง และถือเนื้อถือตัววางตัวจนเป็นที่เกรงใจนับถือ ทว่าแอบซ่อนขอคของมวลบุรุษร่วมงานอาชีพและสังคม แต่กับอิฎฐ์ซึ่งเดินตามและทำหน้าที่รับใช้หล่อนต้อยๆ เสาวรภย์วางตัวเหมือนหล่อนเป็นญาติผู้ใหญ่กึ่งนาย อิฎฐ์จึงค่อยๆก้าวเข้าใกล้ชิดสนิทสนมกับหล่อนทีละน้อย

หล่อนก็เหมือนผู้หญิงสาวใหญ่ตัวคนเดียวอีกหลายๆคนในยุคที่ผู้คนค่อนข้างเหงา ผู้หญิงซึ่งมีชีวิตสงบกับการทำงานอย่างจริงจัง เรียบร้อยและห่างจากคำว่า 'แรด' บางทีหล่อนก็อยากเป็นเจ้าของข้าวเจ้าของใครสักคน และหากไม่โกหกตัวเอง หล่อนเคยฝันอยากแต่งงานกับผู้ชายดี ๆ

ผู้ชายวัยคู่ควรกับหล่อนที่เป็นโสดนั้นอย่าไปหวังเลย แทบจะร้อยทั้งร้อย จะอยู่เป็นโสดมาได้ถึงวัยใกล้ศึก แปลว่าต้องมีอะไรอย่างต้องวิปริต

ข้อสำคัญ ผู้หญิงแบบหล่อน ไม่ใช่ผู้หญิงชนิดที่จะวิ่งตามจับผู้ชาย

เพราะฉะนั้น เมื่ออิฎฐ์อ่อนน้อมต่อมตนเข้ามาให้หล่อนได้มีโอกาสเป็นเจ้าของตัวเขา สัญชาติญาณเพศแม่ถึงทำให้หล่อนรับเขาเป็นของหล่อนโดยไม่รู้ตัว เริ่มด้วยการเอื้อเพื่ออาหาร ท่วงโยแล้วก็วางอนาคตให้เขาก้าวหน้า ให้อิฎฐ์เรียนมหาวิทยาลัยเปิดโดยหล่อนเป็นทั้งผู้อุปการะ และเอาใจใส่อย่างจริงจัง

หล่อนกับอิฎฐ์ มีความสัมพันธ์ทางใจผูกพันกันยิ่งขึ้นทุกที ลับจากสายตาคนอื่นเขากับหล่อนกลายเป็นคนรักกัน ทว่ากายหล่อนยังผ่องแผ้ว หล่อนไม่ยอมให้เขาได้ล่วงเกินและอิฎฐ์เองก็ยังไม่กล้า

เสาวรภย์วาง 'แผน' ระหว่างหล่อนกับอิฎฐ์เอาไว้อย่างสวยงาม หล่อนจะแต่งงานกับอิฎฐ์เจียบๆ เมื่ออิฎฐ์อายุครบสามสิบ แม้ว่าหล่อนจะอายุสี่สิบห้าแล้ว ในเวลานั้น มันก็ยังไม่น่าเกลียดเพราะอายุสามสิบของอิฎฐ์นั้น เขาเป็นผู้ใหญ่ เต็มตัวและมีความรับผิดชอบแล้ว แต่อิฎฐ์ไม่อาจรักหล่อน 'ทางใจ' อยู่นี้ได้ ตลอดเวลาแปดปี อะไรไม่ร้ายเท่ากับว่าหล่อนปล่อยให้เขาวาดวิมานในฝันทางกาย กับผู้หญิงอื่นมาเกือบสองปีแล้ว

อิฎฐ์จากหล่อนไปอย่างเลือดเย็น แม้เขาจะทำท่าโคกเศร้ารับผิด เขาไม่ห่วงหล่อนเลยสักนิดเดียวที่บังเอิญบริษัทของหล่อนเลิกสาขาทางเมืองไทยไปร่วมกับญี่ปุ่น อันเป็นเหตุให้หล่อนต้องตกงาน

อิฎฐ์ หลายวันหลายเดือนมาแล้วหล่อนก็ยังไม่ลืมเขา ทurenคิดถึงเขาทุกครั้งที ผลอึ้งซ่าน (152-154)

คำบรรยายถึงความรู้สึกและภูมิหลังของเสาวรภย์ ทำให้ผู้อ่านเข้าใจพฤติกรรมของเสาวรภย์ที่ยอมมีความสัมพันธ์กับแกลัวด์ว่า เป็นเพราะความเหงาและประชดชีวิต และยังทำให้ผู้อ่านเข้าใจเหตุผลในช่วงต่อมาที่เสาวรภย์ทิ้งแกลัวด์ไปคืนดีกับคนรักเก่าว่า คือความฝังใจที่ไม่อาจลบเลือนได้ นอกจากนี้ยังมีการบรรยายเสริมในตอนต่อมาว่า "ความผิดหวังจากอิฎฐ์ทำให้หล่อนกล้าในสิ่งที่ไม่เคยกล้าในสมัยยังสาว หล่อนกำลังเหงาและไม่อยากอยู่กับความว่างเปล่าจนเกินไปนัก" (160) อย่างไรก็ตาม เมื่อแกลัวด์ขอมีความสัมพันธ์เกินเลยกว่าความเป็นเพื่อน ผู้แต่งได้บรรยายความรู้สึกขัดแย้งของเสาวรภย์ว่า

เสาวรภย์จะตอบอย่างไรว่าหล่อนกลัว กลัวความไม่แน่นอนซึ่งทำร้ายหล่อนมาแล้ว แกลัวด์เป็นผู้ชายคนที่สองผู้ทำให้ชีวิตหล่อนมีความหมายและมีความสุขตามธรรมชาติของเพศหญิง หล่อนไม่อยากสูญเสียเขาไปเหมือนสูญเสียอิฎฐ์ แต่เพราะหล่อนรู้อยู่เต็มอกว่าเรามีครอบครัวเป็นหลักเป็นฐานมั่นคง ในบางครั้ง หล่อนจึงเกิดความละอายต่อบาป หล่อนกลัวทั้งความสูญเสียไม่แน่นอน กลัวทั้งบาปในใจ

การบรรยายนี้ แสดงความซับซ้อนของลักษณะนิสัยและความขัดแย้งภายในใจของ เสาวรภัยที่ละเอียดและไม่ง้อเสี่ยงสถานความสัมพันธ์กับแก้ว แต่ในที่สุดผู้แต่งก็ได้แสดงให้เห็นว่าเสาวรภัยไม่สามารถเอาชนะใจตัวเองได้ ความผิดหวังและความว่าเหวทำให้เสาวรภัยตัดสินใจกระทำในสิ่งที่ตนกลัว ดังคำบรรยายว่า "หัวใจของเสาวรภัยระหัดระทัก ขณะที่พรวดอกกับตัวเองว่า มันช่วยไม่ได้จริงๆช่วยไม่ได้สำหรับความสัมพันธ์ระหว่างแก้วกับหล่อน" (252)

กล่าวโดยสรุป เห็นได้ว่าในสมการวัยผู้แต่งได้ใช้คำบรรยายในการบอกพฤติกรรมความรู้สึกและลักษณะนิสัยของตัวละครได้เด่นชัด อีกทั้งยังแสดงถึงความขัดแย้งภายในของตัวละคร ทำให้ผู้อ่านเห็นถึงความซับซ้อนของลักษณะนิสัยตัวละครได้เป็นอย่างดี

1.1.1.3 อารมณ์และความคิดของตัวละคร

ในเรื่องสมการวัย การบรรยายของผู้แต่งแสดงความรู้สึกของตัวละครที่สัมพันธ์กับบรรยากาศได้เป็นอย่างดี เช่น ผู้แต่งได้ใช้การบรรยายความรู้สึกของแก้วที่ขัดแย้งกับการเปลี่ยนแปลงในชีวิตประจำวันตั้งแต่วันแรกที่แก้วเริ่มปลดเกษียณ โดยใช้เนื้อที่ค่อนข้างมาก

หกโมงครึ่งตรงเผง พลโทแก้วรู้สึกตัวตื่น ลืมตาขึ้นทันทีตามความเคยชิน โดยไม่ต้องใช้นาฬิกาปลุก ไม่ต้องมีสัญญาณใดๆ แต่พอลุกขึ้นนั่งบนเตียง ก็นึกขึ้นได้ว่าวันนี้ไม่ต้องไปทำงาน เพราะ

วันนี้เป็นวันแรกที่เขาเริ่มต้นชีวิตเกษียณ หลังจากรับราชการมานานถึงสามสิบเจ็ดปีเต็มๆ

แก้วเกิดความรู้สึกประหลาดๆขึ้นในใจ ใจหนึ่งรู้สึกจะดูเหมือนเบาไหวงเหวเนื่องจากหมดหน้าที่ หมดภาระความรับผิดชอบใดๆ แต่อีกใจหนึ่งรู้สึกเหมือนมันขาดบางอย่างในชีวิตไป บางสิ่งบางอย่างซึ่งเคยชินและเป็นเครื่องประกอบชีวิตให้มีความหมายมานานนับเป็นสิบๆปี

นี่ถ้าเป็นวันธรรมดาๆเขาคงลุกขึ้นอาบน้ำแต่งตัวอย่างรวดเร็วตามนิสัยทหารลงไปจับกาแฟ กินขนมปังหรือแพนเค้กง่ายๆเพียงประเดี๋ยวเดียว แล้วก็รีบไปกรมก่อนที่รถจะทันติด

หากเป็นวันเสาร์หรืออาทิตย์ แทนการรีบไปกรมก็จะไปเล่นกอล์ฟแทน ถ้าพบเพื่อนฝูงตอนบ่ายมักตามกันไปสังสรรค์ มิฉะนั้นก็เลยไปบ้านเจ้านาย แล้วแต่ท่านไหนจะนัดหมายหรือต้องการพบปะ ดูมันมีเรื่องต้องไปโน่นไปนี่ตลอดเวลา แทนจะไม่มีเวลาว่าง

แต่ตอนนี้ อะไรมันเปลี่ยนแปลงไปหมดแล้ว เสาร์อาทิตย์นี้หากไปเล่นกอล์ฟจะต้องขับรถไปเอง เพราะเมื่อคืนตัวหมูอินทรีไปแล้วก็แล้วกัน สิ่งไว้เด็ดขาดว่าถึงวันเสาร์อาทิตย์ก็ไม่ต้องมา คนขับรถมือดีๆอย่างหมูอินทรีมีคนต้องการตัวไปขับรถให้หลายคน มันจะได้ไม่มาลำบากใจกับเขา

ทว่า คิดว่า เสาร์อาทิตย์นี้อาจจะไม่ไป

ก็อย่างว่าแหละ ไปตีกอล์ฟอย่างเดียวมันไม่มีความหมายอะไร ความหมายมันอยู่ตอนที่เลิกเล่นแล้วต่างหาก

แกลัลงนอนต่อ คิดว่าจะพยายามหลับให้สบาย ให้สมกับที่มิได้นอนตื่นสายมาเป็นเวลานาน เอะ ถึงจะรู้ว่ามันไม่ดีไม่เหมาะที่คนอายุหกสิบอย่างเขาจะนอนอืดให้ลงพุง แต่ขอนอนเพียงไม่กี่วัน พุงคงจะยังไม่ทันยื่นออกมามากนักหรอกนะ

ทว่าแกลัยังไม่ทันหลับ เพียงแต่คิดอะไรเล่นพักเดียวเท่านั้น

เสียงเด็กร้องไห้เยซุ่ดั่งขึ้นมารบกวนประสาท จนไม่อยากนอนต่อ

ไม่มีใครหรอก เจ้าอืดหลานชายคนโตที่แม่เขาเอามาโยนไว้ให้คุณยายเลี้ยงนะเอง ฤทธิ์ที่เลี้ยงตามใจ คนนั้นอึดคนนี้อึดเสียจนเคยตัว วันนี้แพงเมียมหมูอินทรีไม่มา เห็นจะกวนกุศรีที่เลี้ยงให้อึด (42-44)

นอกจากความเปลี่ยนแปลงที่แกลัต้องปรับตัวตั้งแต่หลังปลดเกษียณอายุตั้งแต่วันแรกแล้ว ในตอนท้ายของการบรรยาย ผู้อ่านก็เริ่มเห็นความวุ่นวายโกลาหลที่เกิดขึ้นภายในบ้าน ซึ่งเป็นผลกระทบมาจากการขาดผู้ให้สอยและบริวารที่เคยมาอาสารับใช้ขณะที่เขายังอยู่ในราชการ

ผู้แต่งยังใช้การบรรยาย แสดงความไม่พอใจของพวงเพชรเมื่อได้ประจักษ์ผลกระทบของความเปลี่ยนแปลงดังกล่าว เช่น

คุณยายวัยห้าสิบ ยังสาวพริ้งและยังสวย เริ่มรู้สึกหงุดหงิดขึ้นมาบ้าง ขณะที่เดินเข้าไปในห้องพักอาหารซึ่งมีตู้เย็น เต้าอบ กระจกน้ำร้อนไฟฟ้าตลอดจนหม้อต้มกาแฟชนิดที่ไม่ใช่กาแฟสำเร็จรูป

คิดว่าจะชงกาแฟให้สามีสักหน่อย แต่พอมาถึงหม้อกาแฟ เพิ่งนึกขึ้นมาได้ว่าเป็นหม้อชงชนิดพิเศษสองชั้นสามชั้น มีจำนงกับแหวนสองคนเท่านั้นที่ชงเป็นเพราะคนเอามาให้เป็นของกำนัลเขาตอนเอาไว้

ไม่มีกัว่าจะต้องกลับมาชงกาแฟเองอย่างนี้อีก เลยไม่ทันได้เรียนรู้

พอดึกมาถึงตอนนี้ชักหงุดหงิดยิ่งขึ้น ค่าที่เคยสุขสบาย มีผู้คนบริวารใช้สอยมาหลายปี (49-50)

หรือตอนที่พวงเพชรเพลินกับกิจกรรมของสมาคมแล้วไปเที่ยวศูนย์การค้าต่อจนเย็น กลับมาพบปฏิกิริยาของสามี ถึงแม้เธอจะเข้าใจแต่ก็ไม่พยายามแก้ไขสถานการณ์ให้ดีขึ้น มีบทบรรยายว่า

พวงเพชรถอยกลับเข้าบ้านและปิดประตูเอง หล่อนรู้ว่าสามีไม่พอใจ แต่ก็ริยาเฉยชาของเธอเมื่อครู่นี้ ก็ทำให้หล่อนชักจะหงุดหงิดขึ้นมาบ้างเหมือนกัน หล่อนเองก็รู้สึกว่าจะอะไรมันขาดไปหลายอย่าง ชีวิตไม่ได้สมบูรณ์แบบเหมือนไม่กี่วันมานี้ แม้จะรู้สึกว่ามันต้องเปลี่ยนแปลง แต่หล่อนไม่เคยเตรียมพร้อมสำหรับจะรับสถานการณ์มาก่อน

พวงเพชรถอนหายใจลึกๆพยายามจะสะกดอารมณ์หงุดหงิดเอาไว้ขณะก้าวขึ้นบ้าน (72)

บทบรรยายนี้แสดงว่า พวงเพชรไม่ใช่คนคิดการณ์ไกลและเป็นคนที่สูง ลักษณะนิสัยประการหลังเป็นปัจจัยให้ปัญหาสั่งสมและขยายต่อไป

ผู้แต่งยังได้ใช้การบรรยายแสดงบรรยากาศเผชิญหน้าระหว่างแก้วกับพวงเพชรในช่วงวันแรกๆของการเกษียณอายุ พร้อมกับการหมกมุ่นกับความคิดของตัวเองที่อีกฝ่ายไม่พยายามจะรับรู้หรือเข้าใจซึ่งทำให้ผู้อ่านเริ่มมองเห็นเค้าของปัญหาที่จะเกิดขึ้นต่อไป ว่า

ไม่ไหวแล้ว อายุปานนี้แล้ว ถึงจะยังไม่แก่ แต่ก็ไม่อยากปรนนิบัติใครแล้ว เคยสบาย เคยใช้แต่เสียงสั่ง ถ้าต้องลงมือเองเหมือนเมื่อก่อนๆตอนที่ผัวยังเป็นแค่นายร้อย นายพัน โอ๊ย ไม่ไหว

แก้วขอยากจะบอกว่าไม่ต้องมานั่งทำกับข้าวปรนนิบัติพิทักษ์กันหรอก แค่อยู่นบ้านด้วยกัน เอาใจใส่กันบ้างให้มันหวานหู บางทีก็อาจจะพอ

แต่เห็นหน้าทำท่าตระหนกตกใจ รังเกียจจริงจังขึ้นมาเสียก่อน ดังนี้ ก็เลยหมั่นไส้ไม่อยากรู้อ

ลุกขึ้นเดินหนีไปเปิดโทรทัศน์ ทีวีที่ไม่มีรายการอะไรให้ดู นอกจากรายการละครเซอร์ออกอากาศ

ก็ทนฟังมันไป

พวงเพชรลุกขึ้นบ้าง ส่งตาฮ้อดให้ภูศรีเอาไป ที่นี้ภูศรีเอาตาฮ้อดใส่รถเข็นแล้วอุ้ม
ตาฮ้อดเดินเข็น เป็นอันว่าช่วงนี้สงบ

แต่บรรยากาศระหว่างคุณตาคุณยาย ยังไม่สู้ดีนัก (79)

ผู้แต่งยังบรรยายความคิดคำนึงของพวงเพชรเองถึงความเบื่อหน่ายสภาพภายในบ้าน
สายตาที่มองว่าสามีเป็นคนแก่ปลดเกษียณ แสดงถึงลักษณะนิสัยของพวงเพชรที่ไม่ยอมรับความ
เปลี่ยนแปลงและยังห่วงแต่ปัญหาที่ตนจะต้องรับภาระ

พวงเพชรถอนใจยาว ดูความยุ่งยากต่างๆมันช่างระดมกันมาพร้อมกับเกษียณ
อายุของสามี จนกระทั่งหล่อนเริ่มรู้สึกว่าแสนจะเบื่อ อย่างปัญหาเรื่องลูกจ้าง-
ลูกสอน คนเลี้ยงเด็ก หล่อนไม่เคยเผชิญกับมันมาเสียนานทีเดียว เวลาที่เพื่อนฝูงพา
กันบ่นถึงปัญหานี้ หล่อนจึงไม่เคยสนใจ

แต่เวลานี้ มันกำลังเริ่มขึ้นในบ้าน

เฮ้อ ไหนจะคนแก่ปลดเกษียณ ไหนจะเด็กเล็กที่กำลังยุ่ง หล่อนคงออกแตก
ตายแน่ๆ (เล่มเดิม : 86-87)

นอกจากนั้นผู้แต่งยังได้แสดงให้เห็นถึงความดีใจ เห็นแก่ตัวและการยึดติดกับ
ชื่อเสียงเกียรติยศของพวงเพชรจากคำบรรยายความคิดของตัวละครตอนหนึ่งว่า

อาบน้ำอาบทำสบายตัวแล้ว พวงเพชรค่อยได้คิดขึ้นมาบ้าง รู้สึกว่าหล่อนผิดอยู่
เหมือนกันที่ปล่อยให้เขาอยู่บ้านคนเดียวในวันแรกที่เขาปลดเกษียณ

แต่หล่อนก็อดแก้ตัวให้ตัวเองไม่ได้ตามเคย เขาน่าจะรู้ว่าหล่อนไป 'ทำงาน'
แม้จะไม่ใช่งานอาชีพ แต่มันก็เป็น 'งาน' สำหรับหล่อน ซึ่งแต่ก่อนๆมานี้ เขาเองเป็น
คนส่งเสริมให้หล่อนออกไปแท้ๆ

เขาบอกหล่อนเองที่เดียวแหละว่า

"จะได้กว้างขวางรู้จักใครต่อใคร ทั้งเมียนายเมียลูกน้อง สมัยนี้ผิวออกประตู
หน้าเมียต้องออกประตูหลัง สังคมได้กับคนทุกๆระดับ พยายามทำประโยชน์ให้กับ
ส่วนรวม"

เสียตายที่หล่อนยังไม่ทันได้เป็นคุณหญิง แก้วก็ปลดเกษียณเสียก่อน (80)

นอกจากนั้น ผู้แต่งยังได้แสดงให้เห็นถึงความเห็นทางและความกระตือรือร้นในการมีเพศสัมพันธ์ระหว่างแกลล์กับพวงเพชรที่มีตั้งแต่ก่อนเกษียณอายุ ดังคำบรรยายความคิดของทั้งแกลล์และพวงเพชรว่า

แกลล์คิดว่าดีเหมือนกันที่หล่อนยังไม่อน เขากับหล่อนเห็นทางความสัมพันธ์ทางเพศกันมานานนับปีทีเดียว ชีวิตคู่ในระยะหลังๆ เพียงแต่อยู่ 'ร่วม' กันในทุกสิ่งทุกอย่าง ร่วมเตียง ร่วมห้อง ร่วมครัวเรือน ร่วมเป็นเจ้าของ ทว่าไม่ได้ร่วมอยู่เพียงอย่างเดียว ซึ่งธรรมดาแล้วก็ไม่มีการเดือดร้อนอะไร

สำหรับพวงเพชร แม้วัยของหล่อนจะเพิ่งห้าสิบ ดูหน้าตาร่างกายยังสาวสวย กระฉับกระเฉงกว่าวัย แต่หล่อนก็ดูเหมือนผู้หญิงประเภทแม่บ้านแม่เรือนทั่วไป ที่พออย่างเข้าวัยนี้แล้วก็เบื่อหน่ายเรื่องโลกียรส หมดอารมณ์โรแมนติกกับสามีไปเอง ความสุขระหว่างผัวเมียในระยะต้นของการแต่งงาน กับความสุขในระยะเป็นแม่ค่อยๆ ผ่านพ้นไปพร้อมกับตำแหน่งหน้าที่ของสามี ซึ่งทำให้ชีวิตหล่อนแปรเปลี่ยนไปยุ่งวุ่นวายกับกิจกรรมนอกบ้าน แล้วกิจกรรมเหล่านั้นก็กลายเป็นความสุขความจำเป็นในชีวิตที่หล่อนคิดว่า คือ ชีวิตที่มีประโยชน์ต่อสังคมในบ้านปลาย

ส่วนแกลล์นั้น ธรรมดาเขาก็ไม่ใช่ผู้ชายมักมากในการพรรคนี้้นัก เมื่อภรรยาแสดงความเฉื่อยชาบ่อยครั้งเข้า เขาก็ค่อยๆ เลิกไปเอง ทว่าเขาเป็นผู้ชายจึงมีอยู่หลายครั้งเหมือนกันที่เขาแอบสนุกกับเพื่อนฝูง หรือบางทีเวลามีราชการไปต่างจังหวัด ลูกน้องก็จะนำมา 'ประเคน' ให้ เขาจึงมิได้ 'อด' เสียทีเดียว อีกประการหนึ่งเมื่อยังทำงานอยู่มันก็มีเรื่องอื่นๆ ให้เหนื่อยบ้าง ให้ต้องคิด ให้ต้องสนุก สิ่งเหล่านี้มันผลมกลมกลืนกับชีวิตธรรมดาของครอบครัวโดยไม่ต้องอาศัยความสัมพันธ์ทางเพศเป็นเครื่องเชื่อมความผูกพันเหมือนเมื่อยังหนุ่มสาว

ทว่าความห่างเหินกันนาน ทำให้แกลล์นึกเงินที่เชิญชวนหล่อน ไม่ว่าจะด้วยกิริยาหรือวาจา (133)

ความหมางเมินนี้ยิ่งเห็นชัดขึ้นและหนักหน่วงขึ้น เมื่อแกลล์มีใจให้ผู้หญิงอื่น ดังคำบรรยายและบทสนทนาว่า

แกลล์เพิ่งออกจากห้องน้ำ เขาล้มตัวลงนอนบนเตียงกว้างด้านพวงเพชรจึงเข้าห้องน้ำผัดเปลี่ยนเสื้อผ้าเป็นชุดนอน แล้วจึงออกมานั่งหน้าโต๊ะเครื่องแป้ง เพื่อทาครีมบำรุงผิวตามที่เคยปฏิบัติทุกคืน

เห็นแกลล์นอนหันหลังให้ หล่อนจึงเปรยว่า

“อะโรง่วงแล้ววีระะ ดิฉันเปิดโทรทัศน์หน่อยได้ไหม จะดูละครกำลังสนุก”

“ตามใจเธอเถอะ”

หล่อนลุกขึ้นเปิดโทรทัศน์ปลายเตียง แล้วจึงกลับมาทาครีมต่อ เสร็จแล้วก็
ไปนอนข้างๆเขา

เพิ่งรู้สึกสึกว่ามันมีอะไรแปร่งๆซัดๆเงินๆขอบกกระทบหว่างหล่อนกับเขา เมื่อ
ก่อนๆนี้แม้จะไม่มี ‘เพศสัมพันธ์’ กันมานานแล้ว แต่ก็มิบางสิ่งบางอย่างผูกพัน
เชื่อมโยง ไม่รู้สึกซัดเงินเหมือนขณะนี้

นัยน์ตาลหล่อนจับอยู่ที่โทรทัศน์ แต่หูฟังไม่รู้เรื่อง ไม่มีสมาธิ ใจหนึ่งใคร่จะ
เรียกร้องความสนใจจากเขา แต่อีกใจหนึ่งก็เกิดทิวูและกระดาก แต่ไหนแต่ไรมา
เขาเคยเป็นฝ่ายง้อหล่อนเสมอขึ้นมา

แก่แล้วไม่ได้หลับ ใจเขายังตื่นอยู่ ไม่ได้นึกถึงภรรยาผู้นอนเคียงข้าง ไพลินก็
ถึงผู้หญิงอีกคนหนึ่ง ทว่า ด้วยความไม่สบายใจนัก เพราะเขาไม่เคยคิดว่าเขาจะ
‘รัก’ ผู้หญิงอื่นได้อีก ขณะที่อายุย่างเข้ามาปุนี่แล้ว

แล้วพวงเพชรเล่า

เขาบอกไม่ถูกว่าเขารู้สึกอย่างไรต่อหล่อน มันไม่เหมือนเมื่อตอนที่หล่อนยัง
สาว แล้วมันก็ไม่เหมือนเมื่อก่อนหน้านี้

อยู่ๆมันก็เฉยซาไปเอง ความรักระหว่างหนุ่มสาวนั้นที่จริงมันคงจืดจางไป
นานแล้วตามวัยและตามธรรมชาติ รวมทั้งการปล่อยให้มันกลายเป็นเก่าโดยไม่
หมั่นเติมเชื้อไฟ อาจเป็นเพราะต่างคนต่างมี ‘งาน’ ในตอนกลางวัน จนกระทั่ง
ไม่มีใครสนใจกับเพศสัมพันธ์มานานปี จนกระทั่งกลายเป็นความซัดเงินกระดาก
กระเดื่องหากจะเริ่มต้นใหม่ในวัยขนาดนี้ (233-234)

คำบรรยายข้างต้น แสดงให้เห็นว่าทั้งแก่แล้วและพวงเพชรต่างก็ได้ลดความรักความ
ผูกพันกันมาตามลำดับ ตั้งแต่ลูกโตและต่างคนต่างมีงานหรือกิจกรรมเป็นของตนเอง จนกระทั่ง
เมื่อแก่แล้วปลดเกษียณโดยที่พวงเพชรยังละเลยไม่เห็นความสำคัญของครอบครัวและสามี แก่แล้ว
จึงหาทางออกด้วยการออกนอกบ้าน และเริ่ม “รัก” ผู้หญิงคนใหม่ในที่สุด

จะเห็นได้ว่า นอกจากผู้แต่งมักใช้การบรรยายเพื่อบอกพฤติกรรม ความรู้สึก ความ
ซัดแย้ง และลักษณะนิสัยของตัวละครแล้ว ยังได้ใช้การบรรยายความคิดของตัวละครแสดง
มุมมองแบบไร้ขอบเขต (omniscient point of view) ที่ทำให้ผู้อ่านรู้ความคิดของตัวละคร
ทุกตัวโดยเท่าเทียมกัน

การบรรยายความรู้สึกของตัวละครดังกล่าว จะทำให้ผู้อ่านเห็นใจและเข้าใจปัญหาอันซับซ้อนของตัวละคร ดังที่ผู้แต่งได้บรรยายความรู้สึกของแกลล์ให้เห็นว่าเมื่อประสบกับการแสดงออกของผู้อื่นต่างๆ ก็รู้สึกว่าตนหมดความสำคัญมากขึ้นทุกที

ออกหงุดหงิดขึ้นมาเหมือนกัน เพราะความกดดันตั้งแต่ตอนใกล้ๆ จะเกษียณ รู้ดีว่าหมดความสำคัญสำหรับลูกน้องยังไม่เท่าไร แต่ลูกน้องบางคนมันก้าวกางใส่ ตั้งแต่ยังไม่ลูกจากแก้อันนี้สิ มันร้อนรุ่มเก็บกดไว้ภายในไม่มีทางออก

พอมายู่บ้าน คนใช้ก็ชักจะไม่เห็นความสำคัญ ดูทีวี จะมีใครพูดสักคำก็ไม่มีว่า 'ท่าน' ยังนอนอยู่

นอกบ้านหมดความหมายไปแล้ว

ในบ้านยังจะพลอยหมดความหมายไปด้วยหรืออย่างไร (47-48)

การบรรยายความรู้สึกของแกลล์ในช่วงต่อมา ทำให้ผู้อ่านเข้าใจได้ว่า แกลล์เกิดความรู้สึกพิเศษต่อเสาวรภย์ เสาวรภย์ทำให้แกลล์ภูมิใจในตัวเองภายหลังจากที่รู้สึกตรงกันข้ามมาก่อน ดังที่ผู้แต่งได้บรรยายว่า "...ตลอดระยะเวลาเพียงไม่นานมานี้ เสาวรภย์คือผู้ที่มาเติมชีวิตของเขาให้เต็มบริบูรณ์ในวัยเกษียณ หล่อนเป็นเพื่อนคุยที่รู้จักใจทันกับเขาไปทุกอย่าง หล่อนเป็นแม่เรือนผู้ช่างเอาใจ..." (240-241)

ในส่วนของพวงเพชรผู้แต่งก็ใช้การบรรยายความขัดแย้งภายในใจ เมื่อสุพัตทำท่าทีจะมีความสัมพันธ์ทางเพศกับเธอ ผู้อ่านจะได้รู้ได้จากการบรรยายของผู้แต่งว่าพวงเพชรกำลังขุ่นข้องที่พลาดตำแหน่งอุปนายกสมาคมสตรีสมาคมหนึ่ง จึงบ้ายเบียงแต่แล้วก็โอนอ่อนผ่อนตามด้วยความกลัวว่าจะถูกสุพัตทิ้งไป ในขณะที่ตนก็ถูกสังคมมองข้ามอย่างคาดไม่ถึง ผู้แต่งบรรยายความรู้สึกของพวงเพชรและสุพัตว่า

พวงเพชรตอนนี้ออกจะเคร่งครัดและใจเสีย เมื่อยังอยู่กับแกลล์ ตอนนั้นตอนที่หล่อนคิดว่า ถ้าหล่อนมีชีวิตอยู่อย่างยายแก่ตาแก่กับแกลล์ หล่อนคงเหงาตายเป็นแน่ ถึงตอนนี้ดูเหมือนหล่อนจะกำลังตกอยู่ในสภาพเหงาเหมือนกัน

สุพัต ถึงอย่างไรหล่อนก็ยังคงมีเขา

"คุณพัต เดียวก่อน อย่าเพิ่งไป"

สุพัตมองคู่มือที่เกาแขนเขาไว้แน่น เขารู้ว่าพวงเพชรไม่ต้องการมีเพศสัมพันธ์กับเขา หล่อนคงเขินและกระดากกระเดื่องนั่นเอง ในยามที่หล่อนกำลังเกิดปมด้อยว่า สังคมที่เคยยอมรับนับถือหล่อน กลับห่างเหินเมินหมางหนีหล่อน

หล่อนก็ต้องยอม เพื่อไม่ให้เขาหนีหล่อนไปอีกคนหนึ่ง อย่างน้อยก็ในขณะนี้ ขณะที่อารมณ์ของหล่อนกำลังว่าเหว่ (436-437)

นอกจากนี้ ผู้แต่งได้บรรยายการปกป้องตนเองของพวงเพชรที่ได้โยนความผิดให้แก่ สังคมว่าทำให้ตนต้องประสบปัญหา ดังต่อไปนี้

จะมีอะไร นอกจากคำแก้ตัวของพวงแสด การเลิกร้างกับแกล้วยทำให้ฐานะทาง สังคมของหล่อนหวั่นไหว หลายคนแสดงความท่างเห็นจากหล่อนด้วยวิธีต่างๆ พวงเพชรแน่ใจว่าไม่ใช่หล่อนไหวไปเองเป็นแน่

มันทำให้หล่อนหงุดหงิดและคิดมาก

ก็มีใช่เพราะสังคมอันนี้ตอกหรือ ทำให้หล่อนเปล็ดเปล็น จนกระทั่งไม่อาจทน อยู่เป็นคุณยายคุณตา หงำเหงอะอยู่ในบ้านกับแกล้วย

ทว่าพอหล่อนมีอิสระแก้ตัว สังคมอันนี้กลับปฏิเสธหล่อนด้วยวิธีการที่ทำให้ หล่อนเจ็บใจ (433-434)

ผู้แต่งบรรยายความตกใจ ใจหายและละอายใจของใจจันทร์ เมื่อเธอได้รู้เบื้องหลัง ของสุพัต ดังต่อไปนี้

ประตูห้องปิดตามหลังพวงแสด ภายในห้องแคบเหลือแต่ใจจันทร์อยู่คนเดียว หล่อนลืมความผิดปกติในห้องไล่ไปแล้ว ยืนตะลึงมองเงาตัวเองในกระจก

ใจหายวูบวาบบอกไม่ถูก

เหมือนคนซึ่งเกือบจะพลัดตกลงไปในเหวอยู่รอมร่อเพราะกิเลสตัณหา มอง เห็นทองอยู่กันเหว พยายามตะเกียกตะกายจะลงไปคิดว่าเขาทองนั้น กำลังใจวาง หิวจะหล่นมึหล่นแหล่ ก็บังเอิญให้มีคนจุดกระซางขึ้นไปอย่างฉับพลัน

อายตัวเองเสียเหลือใจ

เพราะ เคยหวั่นไหว คิดเฟริดถึงกับอยากเลิกกับรักษาเพื่อชีวิตที่ตื่นเด่นกว่า

(476)

ที่น่าสังเกตก็คือ ใจจันทร์มิได้โกรธหรือโทษสุพัต บทบรรยายแสดงถึงการยอมรับ ความผิดพลาดเพราะความหวั่นไหวไปเองของตน ความรู้สึกละอายใจก็ยังบ่งชี้วุฒิภาวะและ คุณธรรมของใจจันทร์ เธอจึงรู้สึกกระทบกระเทือนใจขนาดที่เมื่อกลับบ้านไปพบหน้าลูกและสามี

ผู้แต่งก็ยังบรรยายว่า “อะไรไม่สำคัญเท่ากับว่า ถึงแม้หล่อนจะยังไม่ได้ทำในสิ่งที่ผิดศีลธรรม หากแต่ก็เหมือนมีแผล” (483) ความขัดแย้งในใจของใจจันทร์จึงชัดเจนและเด่นกว่าพวงเพชรที่มักโทษผู้อื่นและสิ่งอื่น ดังคำบรรยายว่าใจจันทร์ไม่อาจจะทำใจให้เป็นปกติได้อยู่นาน

หล่อนเป็นอะไรไปหนอ จึงได้ไหวหวั่น ถล่ำใจจนเตลิดออกนอกศูนย์กลาง
แม้กระทั่งบัดนี้ก็ยังไม่สงบหวั่นไหวอยู่ นี่ถ้าหล่อนไม่ได้พบกับพวงแสดคืนนี้ น่ากลัว
ว่าแม้หน้าหนักความรักต่อลูกหญิงชายก็ไม่อาจดวงให้คืนสติ

ใจจันทร์น้ำตาคลอ ไม่รู้ใจตัวเองเหมือนกันว่าทำไม รู้แต่ว่าอยากร้องไห้ (487)

การบรรยายถึงความขัดแย้งภายในของตัวละครดังกล่าว เป็นผลให้ผู้อ่านเกิดความ
เข้าใจ เห็นใจและเห็นความซับซ้อนของลักษณะนิสัยตัวละครได้เป็นอย่างดี

1.1.2 ตัวละครกล่าวถึงตัวละคร

ในสมการว้ย ผู้แต่งแสดงตัวละครโดยให้ตัวละครกล่าวถึงตัวละครไม่มากนัก ทั้งนี้
อาจจะวิเคราะห์ได้ว่า วิธีดังกล่าวต้องสอดคล้องกับโครงเรื่องและการดำเนินเรื่อง รวมทั้ง
ตัวละครที่ต้องมีบทบาทเกี่ยวข้องกันและรู้จักลักษณะนิสัยรวมทั้งภูมิหลังของกันและกันอย่างดี
จึงจะทำให้เรื่องราวสมจริงและเกิดความน่าเชื่อถือแก่ผู้อ่าน ตัวละครในเรื่องสมการว้ยที่เห็นได้
ชัดเจนที่สุดก็คือใจจันทร์ ซึ่งผู้แต่งมักใช้วิธีดังกล่าวบอกลักษณะนิสัยและพฤติกรรม เช่น ผู้แต่ง
ใช้การสนทนาของรักษากับจามิกรผู้เป็นสามีและลูกชายแสดงให้ผู้อ่านเห็นลักษณะนิสัยที่เปลี่ยน
ไปของใจจันทร์ว่า

“แกมาเที่ยวนี้ไม่ได้สังเกตวีว่าแม่แกเขาเปลี่ยนไป”

“ทำผมใหม่ หน้าตาสวยขึ้นไซ้ใหม่ ผมว่าเป็นเพราะแม่เขาเพิ่งมีเวลาแต่งตัวนะ
พ่อ”

“ถ้าเมียสวยขึ้นเฉยๆพ่อก็จะไปว่าอะไร แต่นี่พ่อรู้สึกว่าเขามีบางสิ่งบางอย่าง
เปลี่ยนไปด้วย พ่อเองก็บอกไม่ถูก แต่คนเป็นผัวเมียกันมาเกือบสามสิบปีนี่มันมี
สัญชาตญาณบอกให้รู้ถึงความผิดปกติ”

วจาของพ่อทำให้จามิกรใจหายนิดๆ

แต่ว่า ไม่จริงหรอก เขาไม่เชื่อ ตั้งแต่เขายังเด็กนิดๆจนกระทั่งจบออกมาเป็น
แพทย์ เห็นแม่รักลูกๆกับพ่อยังกับอะไรดี ไม่จริง

“พ่อ ในฐานะที่ผมเป็นหมอ ผมอยากบอกอะไรพ่ออย่างหนึ่ง แม่เขาอายุขนาดนี้แล้ว เขากำลังเป็นอย่างที่โบราณว่าเลือดจะไปลมจะมา เมินโอะพอสนะพ่อ ผมอยากขอให้พ่ออดทนหน่อยกับความเปลี่ยนแปลงของแม่ระยะนี้”

“คนอื่น พ่อไม่เห็นเขาเป็นเหมือนแม่แก”

“พ่อรู้ได้ยังไง”

“พ่อมีเพื่อนที่มีเมียวัยเดียวกับแม่แก เพื่อนพ่อเองก็มี”

“พ่อไม่ได้ใกล้ชิดกับเขาอย่างแม่ พ่อคงไม่รู้ว่าการตลอดจนรายละเอียดหรอก”

“แต่พ่อว่าแม่แกจะต้องมีอะไรบางอย่างอยู่ในใจของเขาแน่ๆ แกยังไม่มีเมียนายจ่า แกไม่รู้หรือว่าผิวเมียนะ มันมีอะไรถึงกันตลอดเวลา มีนชากับการถูกเนื้อต้องตัวแกจะให้พ่อเข้าใจว่าอย่างไร นอกจากแม่แกเขาอาจจะ...” (381-382)

การที่ผู้แต่งแสดงลักษณะนิสัยและพฤติกรรมของใจจันทร์โดยให้รักษากับจามีกร สนนากันแทนการบรรยายนั้น นอกจากทำให้ผู้อ่านเข้าใจปัญหาของใจจันทร์แล้ว ยังได้แสดงให้เห็นว่า การเปลี่ยนแปลงของใจจันทร์มีผลกระทบต่อบุคคลอื่นโดยเฉพาะบุคคลใกล้ชิด และผลกระทบดังกล่าวสอดคล้องกับโครงเรื่องด้วย

ผู้แต่งยังใช้วิธีการนี้ย้ำสาเหตุการเปลี่ยนแปลงของใจจันทร์ ดังการสนทนาของจามีกรและเพื่อนที่เป็นแพทย์ด้วยกันว่า

“ที่บ้านเกิดมีปัญหานิดหน่อย คนเก่าคนแก่เขาจะลาออก ฟังๆดูเสียงรู้สึกแม่จะหงุดหงิดเอาการอยู่”

“ตอนนี้คุณแม่ไม่ได้ออกไปทำงานแล้วใช่ไหม”

หมอจามีกรพยักหน้า

“บริษัทเขายุบลาชาประเทศไทย แม่ก็เลยต้องออกก่อนเกษียณ”

“อายุเท่าไรแล้วคุณแม่ล่ะ”

“ห้าสิบห้าสิบเอ็ดอะไรนี่แหละ”

“แล้วสดใสนะ”

“ก็เห็นจะพอกันนั่นแหละหมอ อาจจะอ่อนกว่าแม่นิดหน่อย”

“ถ้าจันท์แกงล่ะ” หมองามพัคตร์หัวเราะ ใช้ศัพท์อย่างทีพูดเสมอตอนที่ยังเป็นนักเรียนแพทย์ด้วยกันกับหมอจามีกร

“กำลังเมินโอะ-พอสด้วยกันทั้งคู่ จันท์ก็ต้องปล่อยยายสดใสไปตามเรื่องของแก...” (323-324)

ผู้แต่งยังแสดงสมมติฐานของการเปลี่ยนแปลงลักษณะนิสัยและพฤติกรรมของ
ใจจันทร์ โดยการใช้อธิบายนี้อีกหลายตอน เช่น บทสนทนาของจามิกรกับเก็จไพฑูรย์ที่กล่าวถึง
ใจจันทร์ว่า

“แล้วหมอลำคะ คุณพ่อคุณแม่อายุเท่าไรแล้ว เหมือนพ่อแม่ฉันหรือเปล่า”

“เห็นจะกลับกันตรงที่แม่ผมเกษียณโดยไม่รู้ตัว แม่เพิ่งอายุ 50 ย่าง 51 บริษัทที่
ทำงานอยู่เขาเลิก แม่เลยว่างงาน ส่วนพ่ออายุ 55 ยังหนุ่ม ว่าที่จริงแล้วดูๆยังไม่
แก่ทั้งคู่”

หมอลำจามิกรพูดอย่างตริตรอง

“ผมว่าปัญหาของพ่อแม่ผม คงจะไม่เหมือนกับคุณพ่อคุณแม่คุณเก็จทีเดียว
นัก ถ้าจะตรงอยู่บ้างก็เห็นจะเป็นที่ต่างคนต่างมีทิสู้ สำหรับแม่ผมนะ กำลังอยู่ใน
วัยอารมณ์แปรปรวนด้วย ยิ่งกระทบกับการต้องออกจากงาน ก็เลยไปกันใหญ่”

(403)

จะเห็นได้ว่า การเขียนเป็นตอนๆลงในนิตยสาร อาจทำให้ผู้แต่งต้องย้ำเนื้อความ
บางประเด็นมากเกินไปจนความจำเป็น อย่างไรก็ตามในการสนทนาแต่ละครั้ง ผู้แต่งก็พยายามเสริม
ประเด็นใหม่ลงไปด้วย ดังที่เมื่อจามิกรกล่าวถึงมารดาของตนให้เก็จไพฑูรย์ฟัง ก็กล่าวถึงความ
ผูกพันของใจจันทร์กับลูกๆ แสดงว่าการที่ลูกๆเติบโตขึ้นแล้วแยกออกจากครอบครัวก็เป็นส่วน
หนึ่งของปัญหาที่กระทบต่อใจจันทร์ในช่วงนั้นด้วย

“ผมเคยเล่าให้คุณฟังแล้วเรื่องแม่ออกจากงาน พอดีกับมีปัญหา

เมนโอะพอส แม่ก็เลยมีอะไรๆเปลี่ยนแปลงไปหลายอย่าง แต่เท่าที่ผมปรึกษา
หมออุสาห์ดู เราก็เห็นห้องต้องกันว่ ลึกลงไปแล้วเป็นเพราะแม่เหงา เหงามาก
ด้วย เพราะชีวิตแม่ผูกพันกับลูกๆมากเหลือเกิน โดยเฉพาะเมื่อลูกยังอยู่ในวัย
เด็ก สังเกตจากการที่แม่ชอบเล่าถึงลูกๆตอนยังเล็กตั้งแต่เกิดมาทีเดียว...” (549)

ผู้แต่งยังใช้อธิบายนี้แสดงบรรยากาศการซบเซาในวงสังคมของคนชั้นสูงอีกด้วย
เช่น ให้ตัวละครประกอบกล่าวถึงพฤติกรรมของพวกเพชรและเหตุผลของการไม่ยอมรับให้พวก
เพชรได้ตำแหน่งอุปนายกสมาคมสตรีว่า

“คุณหญิงหรือคะ น้อยเองคะ คุณพี่พวกเพชรเพิ่งวางหูไปเมื่อครู่นี้เอง ทำทาง
เธอจะโกรธอยู่นะคะ”

“ก็น่าจะโกรธอยู่หรอก เพราะเคยพูดกันไว้ว่าพวกเราจะสนับสนุนเขาเป็นอุปนายก แต่จะทำอย่างไรได้ละ ส่วนมากเขาไม่เอาด้วย โดยเฉพาะคุณหญิงยุพดี ท่านพูดออกมาเลยว่า องค์กรของเราเป็นองค์กรสตรีระดับชาติ จะเอาคนที่ถูกนิทาเรื่องขู่สาวแสดไปหมดมาเป็นอุปนายกได้อย่างไร ถ้าพึ่งเลิกกับสามีก็ยังไม่พอทำเนา”

“นั่นสิคะ น้อยเองก็ไม่คิดว่า เรื่องคุณที่พวงเพชรกับคุณแก้วจะกลายเป็นหนักหนาสาหัสถึงขนาดนี้”

“เฮ้อ ไอ้เรื่องสามีภรรยาแก่ๆ เล็กกันนะ ส่วนมากมักจะเกิดจากบุคคลที่สาม นั้นแหละ ไม่ว่าจะสามทางสามีหรือสามทางภรรยา ก็นับว่าเป็นชนวนระเบิดใหญ่ด้วยกันทั้งนั้น” (435)

บทสนทนาที่แสดงปัญหาที่ต่างจากความเข้าใจของพวงเพชร เราจึงเห็นว่าพวงเพชร มองข้ามข้อบกพร่องของตัวเอง ดังที่เธอกล่าวว่า “ใครเขาจะมาเอาคนอย่างเราเป็น เรามันคนไม่มีอะไรเป็นประโยชน์กับเขาแล้วนี่ คุณแก้วนะถึงเขาจะเกษียณ เราก็ยังรู้จักมักคุ้นกับลูกน้องบางคนของเขา มีอะไรให้ช่วยเหลือพอที่จะวิ่งเข้าหาได้เขาถึงยังไม่เมินหนีเรา” (435)

กล่าวโดยสรุป ในเรื่อง สมการวัย การแสดงตัวละครโดยวิธีการให้ตัวละครกล่าวถึงตัวละคร นอกจากจะทำให้ผู้อ่านรู้จักตัวละครได้ในหลายแง่หลายมุมแล้ว การแสดงตัวละครโดยวิธีดังกล่าว ยังทำให้ผู้อ่านเข้าใจทัศนะของตัวละครอื่นๆ ต่อตัวละครเอก ทำให้มองเห็นความซับซ้อนของลักษณะนิสัยของตัวละครเอกได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

1.2 การแสดงตัวละครโดยอ้อม

การแสดงตัวละครโดยอ้อม เป็นการสร้างตัวละครที่ผู้แต่งมิได้บรรยายรายละเอียดเกี่ยวกับตัวละครโดยตรง แต่ใช้คำพูดในบทสนทนาที่ตัวละครนั้นพูดกับตัวละครอื่นให้ตีความได้ว่า ผู้พูดนั้นมีลักษณะนิสัยอย่างไร วิธีนี้ผู้อ่านจะต้องวิเคราะห์ลักษณะนิสัยของตัวละครจากบทสนทนาที่โยงกับพฤติกรรมต่างๆ ตัวอย่างเช่น การที่ทั้งแก้วและพวงเพชรต่างลดความหมายและความสำคัญของลูกๆ ลง โดยการที่ทั้งแก้วและพวงเพชรไม่สนใจคำขอร้องอ้อนวอนของลูก แต่กลับอ้างเหตุผลเหมือนกันว่า “ลูกโตแล้ว” โดยเฉพาะพวงเพชรนั้น ผู้แต่งได้แสดงให้เห็นถึงความทวิจิตต์และจิตใจที่กระด้างเย็นชาจากคำบรรยายและบทสนทนา

ใครจะมัวมานั่งทนทุกข์ไปตลอดชีวิตกับผู้ชายแก่ๆ เพียงคนเดียว หล่อนเป็นเจ้าของเขามาสามสิบกว่าปีแล้ว เมื่อต่างคนต่างหมดความจำเป็นต่อกันต่างก็ต่างคนต่างไป ยุติกรรมดีแล้ว

พวงเพชรกล่าวต่อไปว่า

“เมื่อเราตกลงแยกทางกัน เขาขอแค่รดคันเดียวกับเสื้อผ้า เงินเขาอาจมีติดตัวอยู่บ้างที่แม่ไม่รู้ไม่เห็น แต่แม่ก็ไม่ได้สนใจ”

คราวนี้เสียงของพวงเพชรออกจะขมขื่นนิดๆ

“เมื่ออยู่ต่อไปด้วยกันไม่ได้ เขาไม่มีความสุขแล้วก็พลอยทำให้แม่ไม่มีความสุขด้วย แยกทางกันเสียก็ดีแล้ว พวกหนูก็โตเป็นผู้ใหญ่กันหมดแล้วนี่”

พวงเพชรหัวเราะกึ่งขื่นกึ่งเยาะ

“เหมือนนก พอลูกโตแล้วก็ต่างคนต่างไป ลูกก็บินไปหาคู่สร้างรังของตัวเองใหม่ พ่อแม่ต่างตัวต่างก็แยกไป” (265-266)

ผู้แต่งยังได้แสดงให้เห็นถึงลักษณะนิสัยอีกข้อหนึ่งของพวงเพชรที่เห็นคุณค่าของวัตถุมากกว่าคุณค่าจิตใจ โดยเห็นได้จากเหตุผลที่เธอต้องการให้เกิดเหิงไปอยู่กับอิตริที่ประเทศสหรัฐอเมริกาว่า “...แม่อยากให้อิตริเขาเกิดเหิงไปเลี้ยง เด็กจะได้โตที่นั่น มันเป็นการดีกับเด็กทำไมทุกคนถึงไม่คิดดูบ้าง คำหนึ่งก็สงสาร สองคำก็สงสาร คิดกันแต่ในแง่สงสารสั้นๆเท่านั้นเอง” (901) และ “เด็กไปถึงอิตริชาติอเมริกัน เราเป็นยายเป็นตาก็เดินทางไปๆมาๆได้สะดวก...” (800) อย่างไรก็ตาม พวงเพชรไม่ได้เป็นคนโลภหรือเห็นแก่เงินเมื่อเทียบกับสุพัต ดังคำพูดในบทสนทนาของคนทั้งสองเมื่อโต้แย้งกันที่จำนงคนรับใช้ได้ยิน ผู้แต่งแสดงการรับรู้ของจำนงโดยไม่ได้บรรยายเพิ่มเติม

“ผมไม่อยากจะคุณพี่ไ้ แต่คุณพี่ก็ไม่น่าจะปล่อยให้อิตริเขาเกิดเหิงไปเฉยๆ ผมคิดว่าคุณพี่จะรอบคอบเสียอีกเรื่องนี้ ก็เลยไม่ได้ตาม ไร่ คุณพี่ไม่รู้เลยรีกรับว่า เกิดเหิงแกมีเงินสองส่วน ส่วนหนึ่งแกจะได้ก็ต่อเมื่ออายุสี่สิบแล้ว แต่เงินประกันอีกส่วนที่คุณดวงเขาประกันให้ลูกเขาที่หลัง อิตริอาจให้หนายื่นเรื่องขออำนาจนำมาเป็นค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงดูเกิดเหิงในฐานะผู้ปกครองได้ ผมว่ายายอิตริแกต้องหวังเงินส่วนนั้นอยู่เหมือนกัน”

.....

‘เธอจะให้พี่ชายหลานของตัวเองนั่งรถเข็นคุณพ่อดี’

‘จะพูดให้รุนแรงยังไ้ก็ได้ มันเป็นเพียงแค่ว่าพูดเท่านั้น ชายหรือไม่ชายผมไม่รู้ แต่คุณพี่เป็นคนมีอาชีพเกี่ยวกับเงินๆทองๆไม่น่าจะพลาดเรื่องนี้ เพราะมันเป็นเรื่องควรได้ของคุณพี่เอง ถ้าคุณพี่แข็งมายอิตริก็ต้องยอมเงินประกันส่วนที่สองที่คิดเป็นเงินไทยถึงสองสามล้าน ให้อำนาจผู้ปกครองเสียด้วย’

จำนนไม่รู้ว่าคุณผู้หญิงคิดอย่างไร เห็นนิงเงียบกันไปพักใหญ่ จึงได้โต้เถียงกันขึ้นมาอีก คราวนี้จำนนได้ยืนไม่ถนัดเพราะเขาเข้าไปทะเลาะกันในห้องนอน ต่อมาจึงเห็นคุณสุภาพต์เปิดประตูผางออกมาหน้าบึ้งตึง เสียงคุณผู้หญิงแหวโล่นหลังอย่างลึมตัว

‘เงิน เงินทั้งนั้น นายใจเข้าก็เงิน นายใจออกก็เงิน จะไปไหนก็ไม่ไปอะไรวี พอกันที’ (903-604)

การที่พวงเพชรมีอาชีพเกี่ยวกับเงินๆทองๆ แต่กลับปฏิเสธอย่างเด็ดขาดไม่ต้องการเงินประกันของเกิดเหิง แสดงว่าพวงเพชรไม่ใช่คนโลภและคิดเบียดเบียนลูกหลาน นับเป็นลักษณะนิสัยที่น่าชื่นชมของพวงเพชร

ในสมการวัย ผู้แต่งได้แสดงการเปลี่ยนแปลงความคิดและพฤติกรรมของตัวละครโดยให้ตัวละครเรียนรู้ความผิดพลาดของตน เช่น แก้วกับพวงเพชรที่เริ่มเห็นและสำนึกในความรับผิดชอบ หลังจากผ่านประสบการณ์และเรียนรู้ความผิดพลาดดังกล่าวแล้ว โดยผู้แต่งให้พวงเพชรตัดสินใจเดินทางไปสหรัฐอเมริกาเพื่อช่วยเหลือเกื้อหนุนพวงเพชรในการนำเกิดเหิงกลับประเทศไทย แสดงถึงความรู้สำนึกและจิตใจที่เริ่มอ่อนโยนลง เช่นเดียวกับแก้วที่หลังจากผิดหวังจากเสาวรภัยแล้ว เขาก็ลดทิวติงและไม่นึกโทษอีกฝ่ายเหมือนอย่างแต่ก่อน ดังที่เขา กล่าวยอมรับกับลูกว่า “พ่อเองก็มีส่วนผิดอยู่ไม่น้อย...” (892) นอกจากนั้น การที่ผู้แต่งให้แก้วรู้สึกผิดในกรณีของเกิดเหิงและพยายามทำบางอย่างเพื่อแก้ตัวและไถ่ถอนความผิด ก็แสดงถึงความรู้สำนึกและยอมรับในความผิดของตน การที่ผู้แต่งแสดงว่าการเรียนรู้ความผิดพลาดเป็นปัจจัยในการเปลี่ยนแปลงความคิดและพฤติกรรมของตัวละครและยังใช้เป็นส่วนประกอบสำคัญในการคลายปมของเรื่อง ทำให้เรื่องมีความสอดคล้องสัมพันธ์กันระหว่างโครงเรื่องและแก่นเรื่อง ทั้งยังส่งผลให้ตัวละครมีความซับซ้อนสมจริง

นอกจากผู้แต่งจะใช้การสนทนาแสดงถึงคำพูดและการกระทำเพื่อเปิดเผยให้ผู้อ่านทราบลักษณะนิสัยของตัวละครสำคัญๆข้างต้นแล้ว ผู้แต่งยังใช้บทสนทนาที่ตนเองเปิดเผยให้เห็นลักษณะนิสัยของตัวละครอื่นๆอีก เช่น คำพูดรำพึงและบทสนทนาของเก๊จโพทุรย์ แสดงให้เห็นถึงความเป็นคนเด็ดเดี่ยว เชื่อมมั่นศรัทธาชีวิต ตลอดจนจนถึงความมีคุณธรรมและเสียสละอย่างสูง

อาบน้ำเสร็จเรียบร้อย เก๊จลงนอนบนที่นอนใหญ่ผืนเดียวกับลูก ส่วนบัวบุทีนอนเล็กนอนข้างซ้ายเจ้าเกิดเหิง

จูบแก้มที่เริ่มเป็นพวงหลังจากนายเจ็บเสียสองฟอด

เจ้าเกิดเที่ยงคงจะรำคาญ ส่งเสียงอ้ออาและใช้มือปิด ทำทางนำหมั่นได้ ทำให้
อยากพีด

เฮ้อ ไข่เกิดเที่ยงเอ๋ย เกิดมาอาภัพนัก มีพ่อนั้นเป็นของแม่ เด็กที่ไหนจะถือ
กำเนิดขึ้นในครรภ์ของแม่ได้หากไม่มีเชื้อของพ่อ แต่ถึงจะมีพ่อตามธรรมดา
ธรรมชาติมนุษย์ มันก็เหมือนไม่มีนะแหละ

อย่าน้อยอกน้อยใจไปเลย ลูกรัก

แม้อยู่อยู่

อย่าเพิ่งหมดศรัทธามนุษย์ หมดศรัทธาชีวิต

ดูอย่างแม่แล้วกัน เมื่อแรกแม่ก็ทอดถอย หมดศรัทธาไปเสียทุกอย่าง แต่พอ
ลูกเกิดมาเห็นร่างกระจั๋อยระจ๋อย ดันกระแควส่งเสียงร้องดังจ้า เป็นชีวิตใหม่ซึ่ง
บริสุทธิ์ผุดผ่องปราศจากความผิด

ความศรัทธาของแม่ก็กลับเกิดขึ้นมาใหม่โดยไม่รู้ตัว รัก อยากเลี้ยง อยาก
โอบอุ้มประคับประคอง

ป้าดวงเขาไม่เต็มใจให้แม่เอาลูกไว้ ไม่เต็มใจให้เลี้ยงจนแล้วจนรอด เขาว่า

“เธอจะต้องเสียใจที่หลังที่ตัดสินใจเอาเด็กคนนี้ไว้”

“ไม่เสียใจแม่ๆ เด็กคนนี่คือชีวิตนะพี่ดวง”

“ใช่ แต่เป็นชีวิตที่ไม่พร้อมจะเกิดเป็นคน”

“แต่ถ้าเกิดเอาเด็กคนนี้ไว้ เก๊าก็จะมีหน้าที่ที่จะต้องทำให้มันพร้อมให้ได้”

“เธอพูดว่า จะ ซึ่งมันเป็นเรื่องไม่แน่ ประการแรกทีเดียวเธอจะหาพ่อที่
ไหนให้มัน ถึงเธอจะหาได้ เธอจะแน่ใจได้อย่างไรว่าเขาจะรักเด็กอย่างสนิทใจ
ขนาดลูกของตัวเองแท้ๆเขายังทิ้งยังขว้างกันได้นี่นา”

“เก๊าก็ไม่ได้คิดจะให้มันมีพ่อนี่นา ไม่ต้องมีก็ได้ พ่อละ นะหนูนะ อยู่กับพ่อ
เดียวถูกหักคอจิมน้ำพริกนะ”

เก๊ายังจำบทร้องเล่นในกูเกิ้ลหาเวลาพองจับลูกงูได้

“อยู่กับพ่อหรืออยู่กับแม่”

“อยู่กับแม่ เอ้า ลอยแพไป”

“อยู่กับพ่อ เอ้า หักคอจิมน้ำพริก”

อยู่กับแม่ลอยแพไป ลอยแพพร้อมแม่นั่นเอง ใครหนอช่างคิดคำตอบให้ร้อง
เล่นได้อย่างคมคายดังนี้

“เรามาพูดง่าย” ดวงเพชรว่าน้องสาวและพูดต่อไป

“ตัวเองอายุเท่าไรกัน แคยี่สิบ ถ้าเมื่อไหร่เกิดรักใคร่ไม่ลืมหลืมตาขึ้น จะลำบากด้วยกันทั้งคู่ ทั้งเด็กด้วย”

“เก็จสาบานเอาไว้เลยเรื่องนี้ ความรักห้ามกันไม่ได้ก็จริง แต่ถ้าเก็จเกิดรักใคร่ที่เขาไม่รักลูกของเก็จ เก็จจะหักใจจากเขาให้ได้ คนเราไม่มีใครตายเพราะความรักหรอกน่า”

“หนอยแน่ ไม่มีใครตายเพราะความรักหรอก เดี่ยวผูกคอตาย กินยาตาย ยิงตัวตายกันให้กลุ้ม หนังสือพิมพ์ลงข่าวออกบ่อยๆ”

“นั่นเขาตายเพราะอยากตาย เขาเป็นคนทำลายชีวิตของเขาเอง ถ้าไม่อยากตายเสียอย่าง ต่อให้ออกหักเป็นท่อนๆมันก็ไม่ตาย ไม่เชื่อคอยดูด้วยกัน เก็จสาบานให้อีกครั้งก็ได้”

ดวงเพชรต้องยอมจำนนกับความตื้อรั้นของน้องสาว น้ำตาเธอสั่งเต็มขอบตา เมื่อหล่อนกล่าวเป็นครั้งสุดท้ายว่า

“ขอให้เธอเลี้ยงดูเขาให้สมบูรณ์สมปรารถนาเถอะ”

เก็จพลิกกายตะแคงซ้ายให้แขนขวาโอบร่างเล็กกระจั๋อยร้อยเอาไว้ ชุกหน้ากับผิวกายนุ่มหอมแป้งนวลกรุ๋น

เกิดเหิงลูกรัก ป้าดวงเขาหมดศรัทธาในชีวิตครอบครัว แต่แม่ยังศรัทธาอยู่ แม่เชื่อว่าแม่จะต้องเป็นทั้งพ่อและแม่ของลูก แม่ก็เชื่อว่าจะต้องเลี้ยงลูกให้โตขึ้นอย่างสมบูรณ์ได้ (305-307)

ข้อความข้างต้นนี้ นอกจากจะทำให้ผู้อ่านเห็นลักษณะนิสัยของเก็จไพฑูรย์แล้ว ยังเป็นส่วนสำคัญที่เปิดเผยให้ผู้อ่านรู้ว่า แท้จริงแล้วเกิดเหิงหาใช่ลูกของเก็จไพฑูรย์ตามที่ผู้อ่านเข้าใจมาตั้งแต่ต้นไม่ หากเป็นลูกของดวงเพชรที่เก็จไพฑูรย์ขอมาเลี้ยงเป็นบุตรบุญธรรมนั่นเอง ซึ่งนอกจากจะทำให้ผู้อ่านเห็นลักษณะนิสัยของเก็จไพฑูรย์แล้ว ผู้อ่านยังเห็นความเป็นคนใจแข็งของดวงเพชรที่ปฏิเสธอย่างเด็ดขาดไม่รับเกิดเหิงเป็นลูก ทั้งนี้เพราะความหมดศรัทธาชีวิตครอบครัวของเธอนั่นเอง ดังที่ผู้แต่งได้แสดงให้เห็นลักษณะนิสัยของดวงเพชรจากการบรรยายและบทสนทนาอีกตอนหนึ่งว่า

ดวงเพชรไม่ได้ออกไปไหน หล่อนนอนเล่นอยู่ในห้องพัก เปิดเพลงเบาๆฟัง หล่อนทักเก็จว่า

“อ้าว กลับมาที่นี้อีกเอะ เก็จ”

“คืนนี้เก็จจะนอนกับพี่ดวง”

“ตามใจ ห้องแคบเท่ารูกหนูแค่นี้เอง อยากนอนด้วยก็ตามใจ ทำไมไม่กลับไปนอนบ้าน ตอนนี้คุณแม่เขายังอยู่คนเดียวไม่ใช่หรอ?”

“แล้วทำไมพี่ดวงถึงไม่ไปนอนบ้านล่ะ?”

“ธรรมดาพี่ก็ไม่ค่อยได้นอนบ้านอยู่แล้ว” ดวงเพชรตอบเนือยๆ เก้งมองดูพี่สาวอย่างไม่เข้าใจความรู้สึกของหล่อนัก

“พี่ดวงไม่เดียดร้อนเลยหรอะ พี่พ่อแม่เล็กกัน”

“เดียดร้อนแล้วจะได้อะไรขึ้นมา” ดวงเพชรย้อนถาม

“เรื่องมันเป็นไปแล้ว จะไปตีโพยตีพายทำไมกัน ก็เหมือนที่มีคนเขาเคยพูดบ่อยๆนะแหละ ผัวเมียเหมือนคนแปลกหน้าสองคนซึ่งบังเอิญมาอยู่ด้วยกัน ลูกเป็นความบังเอิญของธรรมชาติเท่านั้นเอง เมื่อเขาเกิดเบื้อหน้ากันจนกระทั่งทนอยู่ด้วยกันต่อไปอีกไม่ได้ เขาก็แยกกัน เท่านั้นเอง พี่ถึงได้ตั้งใจเด็ดขาดยังงี้ละ ว่ายังงี้ก็ยังไม่เอาไ้ความบังเอิญไว้ถ้าหากเกิดพลาดขึ้นมา”

ดวงเพชรกล่าวต่อไปว่า

“ทำใจดีๆดีกว่านะ เก้ง ยอมรับความจริงเสียเถอะว่าทั้งคุณพ่อคุณแม่เขาต่างมีคนอื่นของเขาแล้ว ต่อไปนี้ชีวิตเป็นของเราเอง ไม่มีทางเสียเหมือนเมื่อก่อน โดยเฉพาะเธอไม่คิดจะเรียนต่ออีกแล้ว ไม่ใช่หรอ?” (291-293)

บทสนทนา นี้ แสดงถึงความอ่อนไหว ปวดร้าวของดวงเพชรที่แม้จะฟังดูเหมือนว่าเธอเข้าใจพ่อแม่และทำได้ แต่จริงๆแล้วดวงเพชรไม่เคยยอมรับและไม่เคยทำได้ นอกจากนั้นผู้แต่งยังแสดงให้เห็นถึงความใจแข็งและค่อนข้างกระด้างของดวงเพชรจากพฤติกรรมของเธอที่ปฏิเสธการแต่งงานและมีครอบครัวทั้งๆที่ตั้งครรภ์แล้วกับคนรักที่พร้อมจะแต่งงานกับเธอ รวมทั้งการปฏิเสธที่จะรับเด็กหญิงเป็นลูก แม้เด็กหญิงจะคลอดออกมาแล้วก็ตาม

โดยสรุป เรื่อง สมถาวรวัย ในส่วนของการแสดงตัวละครโดยอ้อม ผู้แต่งได้ใช้ บทบรรยายและบทสนทนา เปิดเผยให้เห็นพฤติกรรมและลักษณะนิสัยของตัวละครได้เป็นอย่างดี ทำให้ผู้อ่านรู้จักตัวละครได้ดีในหลายแง่หลายมุม นอกจากนั้นการแสดงตัวละครโดยอ้อมยังเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้อ่านได้ใช้จินตนาการตลอดจนวิจารณ์ญาณวิเคราะห์หาเหตุผล ส่งผลให้ผู้อ่านเข้าใจตัวละครได้มากยิ่งขึ้น

2. ตึกตามนุษย์ ๙

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า ตึกตามนุษย์ ๙ มีแก่นเรื่องที่แสดงว่าการตกเป็นทาสของวัตถุนิยมเป็นสิ่งทำลายคุณค่าความเป็นมนุษย์ โดยเฉพาะเมื่อทำให้หลงใหลในวัตถุและสิ่งจอมปลอมในชีวิต โคร่งเรื่องประกอบไปด้วยพฤติกรรมและความขัดแย้งของตัวละครที่มุ่งจะสนองความต้องการของตนเองจนถึงกับทำร้ายผู้อื่นทั้งโดยตั้งใจและไม่ตั้งใจ แก่นเรื่องและโครงเรื่องดังกล่าวผู้แต่งแสดงผ่านพฤติกรรมและลักษณะนิสัยอันซับซ้อนของทั้งตัวละครเอกและตัวละครฝ่ายปฏิปักษ์ แป๋วแห้วเป็นตัวละครเอกที่เป็นตัวแทนของตึกตามนุษย์ ไม่ว่าจะด้วยรูปลักษณ์ที่สวยงามไร้เดียงสาเหมือนตุ๊กตา และในแง่การดำเนินชีวิตที่ไม่สามารถเลือกกำหนดชีวิตของตนเองได้ ต้องตกอยู่ในอำนาจของคนอื่นเพราะความบกพร่องทางสมองตั้งแต่แรกเกิด ผู้แต่งกำหนดให้แป๋วแห้วมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับตัวละครอื่นๆในเรื่องเกือบทุกตัวมากบ้างน้อยบ้าง โดยแป๋วแห้วต้องถูกเอารัดเอาเปรียบหรือถูกบังคับให้สนองประโยชน์ ถึงแม้ว่าแป๋วแห้วไม่เคยคิดจะต่อต้านทั้งไม่มีใครจะบังคับใจเท่าใด ก็หวังจะทำให้เป็นที่พอใจแก่ผู้อื่นให้มากที่สุด เพราะเธอต้องการความรักเช่นเดียวกับมนุษย์โดยทั่วไป แต่เธอก็มีความเหงาและความว่าเหวซึ่งเธอชดเชยด้วยการพูดคุยกับตุ๊กตาป้อหลอ ในเวลาเดียวกันก็ยอมเป็นตุ๊กตาที่มีชีวิต จนกระทั่งเกิดความรักที่แท้จริงและตระหนักในคุณค่าของตนเองจึงพยายามปลดปล่อยตนเองจากสภาพตุ๊กตา

ขรินชาติเป็นตัวละครอีกตัวหนึ่งที่แสดงบทบาทเป็นตึกตามนุษย์ทั้งๆที่มีความสามารถ มีสมองมีสติปัญญาเฉลียวฉลาดสมบูรณ์พร้อม ความสำเร็จในชีวิตของขรินชาติจึงมีความหมายระดับลึกเป็นความล้มเหลวและเป็นความทุกข์ เนื่องจากต้องเดินตามทางที่ผู้อื่นกำหนดจนขาดความเป็นตัวของตัวเอง ขรินชาติจึงต้องมีชีวิตอยู่ในอาณัติของผู้อื่น เพราะเขาไม่มีความเข้มแข็งพอที่จะแก้ไขปัญหา เขาจึงเป็นคนที่น่าเวทนาเสียยิ่งกว่าแป๋วแห้วซึ่งมีความบกพร่องทางสมอง แต่ยังคงค้นพบคุณค่าของตนเองได้

ตัวละครที่มีความเป็นตุ๊กตาไม่น้อยไปกว่าขรินชาติในแง่ของการถูกกำหนดโดยความหลงผิดของพ่อแม่ตามค่านิยมของสังคม ก็คือเพิ่มบุญ แต่เพิ่มบุญมีความแข็งแกร่งมากกว่าและใช้ความเป็นตัวของตัวเองที่แฝงอยู่ในระดับลึกนำไปสู่การแก้ปัญหาจนชนะใจตัวเอง ด้วยอำนาจความรักที่เขากับแป๋วแห้วมีต่อกันในฐานะคู่ชีวิต

ปวิชเป็นตัวละครที่มีบทบาทเด่น และนับเป็นตัวละครที่มีความซับซ้อนน่าสนใจอีกตัวหนึ่งในนวนิยายเรื่องนี้ นอกจากเขาไม่ได้ถูกทำให้เป็น "ตุ๊กตา" อย่างขรินชาติหรือเพิ่มบุญ เขายังมีวุฒิภาวะที่ทำให้ปรับตัวและดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข มิได้ตกอยู่ในอาณัติของใครอย่างขรินชาติและมิได้ตกอยู่ในความทุกข์ทรมานเพราะหลักหนีปัญหาอย่างเพิ่มบุญ

ปวิชมิตติปัญญาพอที่จะรู้เท่าทันผู้อื่นและตัวเอง และยังมีจิตสำนึกพอที่จะแยกแยะผิดชอบชั่วดีได้ แม้ว่าเป็นคนที่เห็นแก่ผลประโยชน์และเห็นแก่ตัวอยู่เหมือนกัน

ตัวละครที่มีบทบาทเป็นบิดามารดาหรือผู้ปกครอง คือพินิตกับชายา ปัญจะกับพิศลม ตลอดจนนวลวรรณ และโชติรส เป็นตัวแทนของคนชั้นกลางในสังคมวัตถุนิยม ที่มุ่งสร้างฐานะและความมีหน้ามีตาในสังคม พยายามเร่งและผลักดันลูกให้เข้าสู่การแข่งขันเพื่อความก้าวหน้าและความสำเร็จในชีวิต โดยมีได้คำนึงถึงจิตใจและความต้องการอันแท้จริงของเด็ก จนต้องตกเป็นเหยื่อของสังคมแห่งการแข่งขันซึ่งตีจริงเด่น ชรินชาติจึงต้องกลายเป็นตุ๊กตาให้พ่อแม่ชักเชิดเล่นในตอนเด็ก เมื่อโตเป็นผู้ใหญ่ก็ต้องกลายเป็นตุ๊กตาของสังคมให้สังคมชักเชิดต่อไป เมื่อรู้สำนึกจึงได้แต่เสียใจเพราะสายเกินไปเสียแล้ว ส่วนโชติรสก็มีลักษณะเป็นทั้งตุ๊กตาในฐานะที่ถูกกระทำแล้วเก็บความคับแค้นมาชดเชยด้วยการทำให้ชรินชาติตกเป็นตุ๊กตาของตนอีกต่อไป

ดวงลักษณ์เป็นตัวประกอบซึ่งผู้แต่งกำหนดให้มีบทบาทส่งเสริมบทบาทและลักษณะนิสัยของตัวละครเอกให้เด่นชัดมากขึ้น คือเน้นความเป็นตุ๊กตาของชรินชาติและทำให้ผู้อ่านเห็นธาตุแท้แห่งความดีของแป้วแห้ว นอกจากนั้นการตกเป็นทาสของวัตถุและเครื่องปรุงแต่ง จนสูญเสียคุณค่าความเป็นมนุษย์ ยังแสดงให้เห็นว่าดวงลักษณ์ก็เป็นตุ๊กตาอีกแบบหนึ่ง

ดวงลักษณ์นับเป็นตัวละครประเภทน้อยลักษณะ ทั้งนี้เห็นได้จากการที่ดวงลักษณ์ไม่มีความขัดแย้งของความดีและความชั่วในจิตใจ พฤติกรรมต่างๆของดวงลักษณ์จึงเป็นพฤติกรรมที่ไม่ก่อให้เกิดความสนใจ เช่นเดียวกับนวลวรรณที่มีลักษณะนิสัยแข็งกระด้างเห็นแก่ตัว อดติไร้นำใจและไม่เคยนึกปราณีแป้วแห้ว ทั้งยังมีความโลภไม่สิ้นสุด นวลวรรณไม่เปลี่ยนลักษณะนิสัยและผู้แต่งก็ไม่ได้แสดงความขัดแย้งภายในใดๆให้ผู้อ่านเห็น แตกต่างจากโชติรสที่ผู้แต่งมักจะบรรยายถึงภูมิหลังเพื่ออธิบายและแสดงเหตุผลของการมีลักษณะนิสัยความเห็นแก่ตัวและมองโลกในแง่ร้ายของตัวละครนี้

เพื่อให้เห็นความซับซ้อนของตัวละครและความสอดคล้องของลักษณะนิสัยของตัวละครกับโครงเรื่องและแก่นเรื่อง ผู้วิจัยจะได้วิเคราะห์วิธีการสร้างตัวละครในนวนิยาย เรื่อง ตุ๊กตามนุษย์ฯ ดังต่อไปนี้

2.1 การแสดงตัวละครโดยตรง

2.1.1 คำบรรยายของผู้แต่ง

2.1.1.1 รูปลักษณ์และพัฒนาการของตัวละคร

ผู้แต่งให้การบรรยายแสดงรูปลักษณะและบุคลิกภาพของตัวละคร เช่น บรรยาย ลักษณะอันคล้ายตุ๊กตาของแป้วแห้วตั้งแต่เป็นวัยทารกว่า

ผิวพรรณผุดผ่องหน้าตาน่ารัก สงบเสงี่ยมอยู่ในอ้อมแขนของพยาบาล ไม่ตื่น ไม่แสดงความรู้สึกหรืออารมณ์ใดๆ ดูไม่น่าเชื่อว่าทารกวัยสิบเดือน จะนิ่งสงบได้อย่างเด็กคนนี้

นัยน์ตากลมดำขลุบมองดูหล่อนนิ่ง ริมฝีปากหยักมุมปากดูเหมือนยิ้ม แต่ที่จริงแล้วแม่หนูไม่ได้ยิ้ม ลักษณะสีหน้าแม่หนูคล้ายตุ๊กตา ซึ่งนวลวรรณอธิบายไม่ถูก มันเหมือนกับไร้ความรู้สึกอย่างไรไม่รู้ ไม่รำเริงไม่แจ่มใส แต่ก็ไม่หวาดกลัวตื่นเต้น (23)

นวลวรรณจำเป็นต้องอุ้มเด็กหญิงขึ้นรถยนต์กลับบ้าน เด็กหญิงยอมมากับหล่อนโดยดี ไม่แสดงว่าติดที่หรือติดพยาบาลซึ่งเป็นผู้เลี้ยงดูมาแต่เพิ่งออกจากอ้อมแม่หนูหนึ่งเงียบอยู่บนตักนวลวรรณ ระหว่างที่รถวิ่งไปตามถนน นัยน์ตารูปสวยดำขลุบจ้องออกไปนอกรถ ดูเหมือนจะมีนัยน์ตาอย่างเดียวกับที่นั่นที่แตกต่างจากตุ๊กตาโดยสิ้นเชิง นอกจากนั้นไม่ว่าจะเป็นใบหน้า ผิวพรรณ ลักษณะนั่งเฉยไม่เดินตุ๊กตัก ไม่ชวนคว้านโนนคว้านน้ออย่างเด็กส่วนมาก ใครเห็นเข้าก็อดนึกถึงตุ๊กตาในตู้โชว์ไม่ได้ (25)

ผู้แต่งยังแสดงความสวยงามของแป้วแห้ว ซึ่งส่วนมากบรรยายผ่านสายตาและความคิดของตัวละครอื่นๆ เช่น

ขณะที่แป้วแห้วนั่งขำๆ ข้างให้คุณนาย ส่วนนัยน์ตาจ้องดูโทรทัศน์ นวลวรรณก็นั่งมองดูเด็กหญิงในอุปรการะ ล้ำรวจเรื่อยตั้งแต่ผิวพรรณ มือไม้ จนกระทั่งหน้าตาพยายามหาที่ตำหนิแต่ช่างไม่มีสะดุดเอาเสียเลยสักนิด ไม่รู้ชาติก่อนมันทำบุญด้วยอะไรจึงอธิษฐานให้เกิดมาสวยงามได้ถึงเพียงนี้ (198)

หรือ

ปวิชมองดูหล่อนเช่นกัน สายตาของเขาสำรวจจะเรื่อยลงไปตั้งแต่ใบหน้า ลำคอ ออก เหว จนสุดปลายเท้า

ผู้หญิงคนนี้ ไม่รู้ทำบุญด้วยอะไร จึงเกิดมาสวยไปเสียทุกสรรพางค์กายหาที่ติไม่ได้เลย แม้แต่เท้าก็ได้รูปสวย นิ้วเท้าชิดงาม (317)

ส่วนลักษณะนิสัยความไม่รู้จักโกรธเกลียดใครของแป้วแหว ผู้แต่งก็ได้ใช้การบรรยายผ่านความคิดของตัวละครอื่น เช่นบรรยายผ่านความคิดของนวลวรรณ

“เด็กคนนี้นั้นเป็นอะไรของมัน จะว่าไม่มีชีวิตจิตใจก็ได้ ของสวยของงามก็รู้จักรู้จักชอบ ถูกดูก็น่าสลดไปได้เหมือนกัน แต่ไม่รู้จักโกรธ ไม่รู้จักร้องไห้ แปลกแท้ๆ” (188)

และความคิดของพี่เลี้ยงแป้วแหวว่า

แป้วแหวมันก็ฟังรู้เรื่องเหมือนกัน อายุตั้ง 9 ขวบ 10 ขวบแล้วนี่ ถึงทำหน้าจ้อย แต่ไม่เห็นวิวแวความโกรธ เพราะแป้วแหวโกรธใครไม่เป็น ศรียาเลี้ยงแป้วแหวมาแปดปีเต็มๆแล้ว ยังไม่เคยเห็นมันโกรธใคร (120)

นอกจากนั้น ผู้แต่งยังได้ใช้การบรรยายแสดงพัฒนาการของแป้วแหว เช่น

...หลังจากอะอะกันเรื่องเดินได้ในวันแรกนั้นแล้ว คุณนายก็ไม่ได้เอาใจใส่เท่าใดนัก เพราะความเจริญเติบโตของแม่หนูเป็นไปอย่างค่อยเป็นค่อยไป จากเริ่มก้าวสองสามก้าว ความเจริญก็หยุดอยู่แค่นั้นอีกนาน จนได้รู้จักลุกขึ้นเอง แล้วก้าวเดินต่อไปเรื่อยๆ แต่ก้าวค่อนข้างช้า ไม่เคยเร็ว ไม่เคยวิ่ง

จนกระทั่งแม่หนูสามขวบกว่า ก็ยังไม่รู้จักพูด มีโยใครจะสอน มีโยคนที่ครัวจะพูดกันเป็นต้อยหอย ซึ่งหากเป็นเด็กทั่วไปคงจะพูดตามที่ได้ยินเป็นนกแก้ว นกขุนทอง แต่แม่หนูแป้วแหวไม่ยอมพูด.... (74-75)

แม่หนูตอนนี้อายุสี่ขวบกว่าแล้ว เริ่มทำอะไรได้หลายอย่าง เว้นแต่พูดอย่างเดียว ยังไม่ยอมพูด มีโยคนข้างล่างจะพูดจาส่งเสียงกันเหมือนนกแก้วนกขุนทองและพูดกับแม่หนูอยู่ทุกวันแม่หนูก็ไม่ยอมพูด

หมอตระกูลแล้วบอกแต่ว่าไม่มีอะไรผิดปกติ บางที่ประสาทส่วนที่ทำงานให้พูด คงจะทำงานช้าไปหน่อย (90)

ตอนนี้แป้วแหวอายุหกขวบแล้ว ศรียาไม่ต้องนอนเป็นเพื่อนแป้วแหว ไม่ต้องจูงแป้วแหวติดตัวไปไหนด้วยกันเหมือนเมื่อก่อนๆ แต่ที่อยู่ที่นั่งเล่นของแป้วแหวกก็แถวครัวเหมือนอย่างเดิม

แป้วแหวพูดได้ตั้งแต่เมื่อป่วยเป็นไข้สูงสองปีมานั้น แต่ก็พูดไม่เหมือนเด็กอื่นๆ

ที่แรกก็หลุดออกมาเป็นคำๆอยู่นาน ต่อมาจึงพูดได้ยาวขึ้น ทว่าก็ติดอ่างอีกๆอีกๆ ยิ่งถ้าถูกตูดทุบแรงยิ่งเงอะงะ อึกอ๊ก แล้วเลยพาลพูดไม่ออกเอาเลย (98)

ผู้แต่งยังได้ให้การบรรยายผ่านความคิดของตัวละครอื่นเพื่อแสดงพัฒนาการของแป้วแห้วอีกว่า

ให้นึกเวทนาขี้ขี้ เด็กอะไร ถึงได้เกิดมาสวยไปหมดทั้งหน้าตาผิวพรรณ ทว่ากรรมอะไรก็ไม่รู้ ทำให้ต้องตกอยู่ในสภาพแบบนี้ ดูรี จนอายุเก้าขวบแล้ว สถิติปัญญาพูดจายังกับเหิงมีอายุแค่นี้ห้าขวบ เด็กสี่ห้าขวบบางคนเสียอีก ยิ่งแก่แดดแก่ลม พูดจาฉลาดล้ำเหลือเกิน (151)

ในเรื่องตุ๊กตามนุษย์ผู้แต่งไม่เน้นการบรรยายแสดงบุคลิกลักษณะและพัฒนาการของตัวละครอื่นมากนัก นอกจากแป้วแห้ว ทั้งนี้อาจวิเคราะห์ได้ว่าบุคลิกลักษณะและพัฒนาการของแป้วแห้วไม่ว่าจะเป็นความสวยงามหรือพัฒนาการอันเรื่องซ้ำตลอดจนท่าทางอันคล้ายตุ๊กตาจะสอดคล้องเกี่ยวข้องกับโครงเรื่องนั่นเอง

2.1.1.2 ลักษณะนิสัยและภูมิหลังของตัวละคร

ผู้แต่งได้ให้การบรรยายแสดงลักษณะนิสัยของตัวละคร เช่นแป้วแห้วที่ต้องทำตามใจคนอื่นอยู่เสมอว่า "...แป้วแห้วไม่กล้าทำอะไรมากไปกว่านั้น เพราะแป้วแห้วไม่เคยกล้าอะไรสักอย่างเดียว ไม่กล้าขัดใคร ไม่กล้าแสดงความต้องการสิ่งใดออกมา เขาให้ทำอะไรก็ทำ ไม่เคยขัดขืนหรือขัดคำสั่ง" (99) หรือ "... เกิดมาไม่เคยมีใคร 'ขอ'อะไรจากแป้วแห้วเลย มีแต่บังคับแป้วแห้วไปเสียทุกอย่าง ไม่โดยตรงก็โดยปริยาย จนกระทั่งหล่อนเคยชินกับการต้องทำตามคนอื่นอยู่เสมอ" (641)

นอกจากนั้นผู้แต่งยังให้การบรรยายแสดงลักษณะนิสัยของแป้วแห้วที่เป็นคนมองโลกในแง่ดี ให้อภัยไม่ถือสาหาความใครว่า ไม่ใช่เป็นเพราะความด้อยปัญญา แต่เป็นความดีโดย "สันดาน" ดังตอนที่เมื่อแป้วแห้วกลับจากการทำ "ซ้อค" ที่โรงพยาบาล พบตรงลักษณะที่หักทลายแป้วแห้วว่า "เป็นใจบ้างละแป้ว ที่นี่คงเป็นคนกับเขาขึ้นมาบ้างแล้วซี" (977) ผู้แต่งได้บรรยายให้เห็นลักษณะนิสัยการให้อภัยและไม่ถือสาหาความของแป้วแห้วว่า

ไม่มีอะไรผิดปกติ หล่อนยิ้มหวานอย่างเคยโดยไม่โต้ตอบ

ทว่าสิ่งผิดปกติที่พิศมไม่รู้จักคือ ยิ้มของแป้วแห้วยังคงหวานแห้วก็จริงแต่

ไม่ใช่ยิ้มอย่างไม่รู้สึกรู้สมอะไรกับความร้ายกาจของ 'คน' ที่มีต่อ 'ตุ๊กตา' อย่าง

